

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Høringsnotat 22 forvaltningsplaner for urørt skov på Naturstyrelsens arealer

22. juni 2023

Udgiver:

Naturstyrelsen

Gjøddinggård, Førstballevej 2

7183 Randbøl

Må citeres med kildehenvisning

Indhold

Indledning og baggrund	6
Ændret praksis ift. miljøvurdering og screeningsafgørelse	7
Offentlig Høring	7
Høringsnotat	7
1. Fældning	8
1.1 Generelt	8
1.2 Lokalt	8
1.2.1 Augustenborg Skov	8
1.2.2 Boserup Skov	9
1.2.3 Myrdeskov	9
1.2.4 Rise, Søst og Langbjerg Skov	9
1.2.5 Skagen Klitplantage	10
1.2.6 Stagsrode Skov	10
1.2.7 Svinkløv Plantage	11
1.2.8 Vesterskoven, Nordskoven og Kobskoven	11
2. Risikotræer	12
2.1 Generelt	12
2.2 Lokalt	12
2.2.1 Svinkløv Plantage	12
3. Veteranisering	13
3.1 Generelt	13
3.2 Lokalt	13
3.2.1 Augustenborg Skov	13
3.2.2 Klinteskoven	13
3.2.3 Myrdeskov	14
4. Skovdrift	14
4.1 Generelt	14
5. Videnskabeligt belæg for urørt skov	15
5.1 Generelt	15
6. Overvågning	15
6.1 Generelt	15
7. Typografbiller	16
7.1 Generelt	16
8. Hydrologi	16
8.1 Lokalt	16

8.1.1	Augustenborg Skov	16
8.1.2	Farumskovene	16
8.1.3	Jægersborg Hegn, Rudeskov og Ravnsholm	17
8.1.4	Myrdeskov	17
8.1.5	Stagsrode Skov	17
9.	Høringens proces	17
9.1	Generelt	17
10.	Forvaltningsplanerne	18
10.1	Generelt	18
10.2	Lokalt	18
10.2.1	Augustenborg Skov	18
10.2.2	Myrdeskov	18
10.2.3	Rise, Søst og Langbjerg Skove	19
10.2.4	Svinkløv Plantage	19
10.2.5	Ørnbjerg Mølle	19
11.	Friluftaktiviteter og –faciliteter	20
11.1	Generelt	20
11.2	Lokalt	21
11.2.1	Augustenborg Skov	21
11.2.2	Boserup Skov	21
11.2.3	Klinteskoven	21
11.2.4	Rise, Søst og Langbjerg Skove	21
11.2.5	Rude Skov	22
11.2.6	Svinkløv Plantage	22
11.2.7	Vesterskoven, Nordskoven og Kobskoven	22
12.	Adgangsmuligheder	23
12.1	Generelt	23
12.2	Lokalt	24
12.2.1	Myrdeskoven	24
12.2.2	Svinkløv Plantage	24
13.	Dyr og hegn	24
13.1	Generelt	24
13.2	Lokalt	26
13.2.1	Boserup Skov	26
13.2.2	Farumskovene	26
13.2.3	Klinteskoven	27
13.2.4	Myrdeskov	27
13.2.5	Svinkløv Plantage	28
13.2.6	Vesterskoven	29
14.	Ansvar	29
14.1	Generelt:	29
15.	Dyrevelfærd	30
15.1	Generelt	30
16.	Inddragelse	31
16.1	Generelt	31
16.2	Lokalt	32

16.2.1	Augustenborg Skov	32
16.2.2	Boserup Skov	32
16.2.3	Gentofteskovene	33
16.2.4	Jægersborghegn, Rudeskov og Ravnsholm	33
16.2.5	Myrdeskov	33
16.2.6	Svinkløv Plantage	33
17.	Klima og CO₂	34
17.1	Generelt	34
18.	Biodiversitet	35
18.1	Generelt	35
18.2	Lokalt	36
18.2.1	Boserup Skov	36
18.2.2	Klinteskoven	36
18.2.3	Svinkløv Plantage	36
19.	Rødlisten og bilag IV-arter	37
19.1	Generelt	37
20.	Stillezoner	37
20.1	Generelt	37
20.2	Lokalt	38
20.2.1	Boserup Skov	38
21.	Lovgivning	38
21.1	Generelt	38
21.2	Lokalt	39
21.2.1	Klinteskoven	39
21.2.2	Rise, Søst og Langbjerg Skove	40
21.2.3	Svinkløv plantage	40
22.	Fortidsminder og kulturmiljø	41
22.1	Generelt	41
22.2	Lokalt	41
22.2.1	Augustenborg Skov	41
22.2.2	Klinteskoven	42
22.2.3	Myrdeskov	42
23.	Plantning	43
23.1	Generelt	43
23.2	Lokalt	43
23.2.1	Myrdeskov	43
24.	Udpegning	43
24.1	Lokalt	43
24.1.1	Farumskovene	43
24.1.2	Svinkløv plantage	43
25.	Øvrigt	44
25.1	Transportministeriet	44
25.2	Energinet	44
	Naturstyrelsens ændringer i forvaltningsplanerne	45

Indledning og baggrund

I juni 2020 indgik regeringen, De Radikale Venstre, Enhedslisten, SF og Alternativet aftale om udlæg af urørt skov på statens arealer. I den forbindelse er der blevet udarbejdet forvaltningsplaner, som tager udgangspunkt i ”Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørte skove, der udlægges som følge af aftale af 9. juni 2020 om udlæg af urørt skov i statens skove”, som blev politisk godkendt i juni 2021. I processen med udformning af forvaltningsplanerne er der afholdt lokale brugerrådsmøder samt offentlige borgermøder i de berørte skove, hvor der har været drøftelse af mulige tiltag med alle interesserede.

Planerne indeholder forslag til forvaltningen af urørt skov-arealerne for de kommende 15 år. Hver plan indeholder en arealstatus, en målsætning samt beskrivelser af indsatser for at sikre og øge udviklingen af naturværdier, såsom genopretning af naturlig hydrologi, udfasning af oversøiske arter, skovgræsning på de naturmæssigt vigtigste arealer mv. samt plan for naturgenopretningen. Planlagte naturgenopretningstiltag er opdelt efter tiltag, der forventes gennemført i de første 5 år af planperioden (kategori 1) og tiltag, der gennemføres, såfremt de rette forudsætninger er tilstede, herunder at der opnås økonomisk råderum til gennemførelse (kategori 2).

Forvaltningsplanerne, der har været i høring, omhandler:

- Skindbjerglund
- Farumskovene
- Gentofteskovene
- Jægersborg Hegn m.fl.
- Pinseskov
- Rude Skov
- Store Hareskov & Nørreskov
- Ørnbjerg Mølle
- Boserup Skov
- Myrdeskov
- Nejede Vesterskov
- Klinteskov
- Kobskovene
- Nordskoven
- Vesterskov
- Augustenborg Skov
- Rise, Søst og Langbjerg Skov
- Søgård Skov
- Svinkløv Klitplantage
- Stagsrode Skov
- Lindet Skov og Hønning Plantage
- Skagen Plantage

Ændret praksis ift. miljøvurdering og screeningsafgørelse

Naturstyrelsen har i forbindelse med de 22 forvaltningsplaner for urørt skov udarbejdet miljøscreeninger af forvaltningsplanerne, der blev sendt i høring sammen med planerne i juli 2022. På baggrund af rådgivning fra Kammeradvokaten om forståelsen af bl.a. EU-domstolens praksis om miljøvurderingsloven, har Naturstyrelsen ændret praksis, og vil fremadrettet kun træffe afgørelse om miljøscreening for forvaltningsplaner, når der er krav om det. Forvaltningsplanerne er ikke automatisk omfattet af miljøvurderingsloven, og der er derfor heller ikke pligt til at foretage miljøscreening for planerne. Naturstyrelsen har dog stadig pligt til at træffe afgørelse om miljøscreening i de tilfælde, hvor planerne vil have en væsentlig indvirkning på et habitatområde. Derudover vil Naturstyrelsen fremadrettet beskrive vurderingerne mere tydeligt, end det blev gjort i de første forvaltningsplaner, hvormed det vil tydeliggøres, hvorfor planerne ikke vil have en væsentlig negativ påvirkning af Natura 2000-områderne eller strengt beskyttede arter. Som hidtil vil kommende forvaltningsplaner gennemgå en offentlig høring, og Naturstyrelsen vil fortsat inddrage de inputs, der kommer i forbindelse med høringsperioden.

Offentlig Høring

Der indkom i alt 131 høringssvar fra i alt 76 høringssparter. Heraf var 24 parter foreninger, 7 kommuner, 7 statslige myndigheder, 41 borgere og de sidste tre var erhvervselskaber.

Følgende havde ingen bemærkninger:

- Erhvervsstyrelsen
- Færdselsstyrelsen
- Hedensted Kommune
- Justitsministeriet
- Landbrugsstyrelsen
- Rebild Kommune
- Sikkerhedsstyrelsen

Høringsnotat

Høringssvarene er i deres helhed (ca. 521 sider) offentliggjort på Høringsportalen.dk og på Naturstyrelsens hjemmeside. Nedenfor laves en tematisk gennemgang af høringssvarene med resumé af svarene og Naturstyrelsens kommentarer.

1. Fældning

1.1 Generelt

I to hørings svar nævnes det, at skovene først vil stå urørte i 2026, på grund af hensynet til savværker. Mange naturværdier vil og kan gå tabt.

I et hørings svar er man bekymret for den hastighed, Naturstyrelsen ønsker at fjerne ikke-hjemmehørende træarter. Høringsparten anbefaler, at disse indgreb spredes over en årrække.

I tre hørings svar nævnes det, at Naturstyrelsen bør sikre en tilstrækkelig andel af nåletræer i alle skovene, da der er flere sårbare arter, særligt fuglevildt, som er mere eller mindre afhængige af tilstedeværelsen af gran og fyr.

I et hørings svar anbefales det at begrænse rydning af hjemmehørende arter i og op ad §3 arealer, hvor det er muligt at sikre helårsgræsning uden tilskuds fodring.

Naturstyrelsens kommentarer:

De skove, der indgår i denne høring, er ikke en del af aftalen med træindustrien om savværkshugst. Det træ, der udtages i forbindelse med naturgenopretningsperioden, udtages til fordel for biodiversiteten, så der bliver mere plads til hjemmehørende arter.

Som en del af naturgenopretningen vil der i urørt løvskov ske fældning af træer i en periode på typisk 6 år for løvskove, og 25 år for nåleskovsplantager. Det forventes, at der med mellemrum vil opstå stormfald i skovene. Naturstyrelsens medarbejdere vil på baggrund af faglige kompetencer og lokal kendskab til de pågældende områder tage hensyn under genopretningsperioden i forbindelse med fældning og udtag af træ, så der ikke opstår unødigt store stormfald.

Det er ikke alt nåletræ, der udtages i perioden med udtag af ikke-hjemmehørende træarter. Der vil fortsat være betydelige arealer med eksempelvis rødgran og skovfyr, som er hjemmehørende. For at tilgodese særlige økologiske behov vil træer med høj biologisk værdi eller potentiale bevares og udvikles. Derudover vil hule træer, løvtræer med huller og andre redetræer for særlige og sårbare arter ikke blive fældet uanset træart.

1.2 Lokalt

1.2.1 Augustenborg Skov

I et hørings svar omhandlende Augustenborg Skov skriver man, at det ikke giver mening at fjerne opvækst af underskov i så lille en skov. Det vil udtørre jordbunden og hæmme urtevegetationen, mosser mv., og der er brug for fugtigt klima for at kunne understøtte levesteder for de skovtilknyttede arter.

I et hørings svar omhandlende Augustenborg Skov nævnes det, at strukturhugst ikke giver mening i en skov, der allerede er homogen, og det er kun i tilfælde, hvor der er direkte trusler mod gamle ege, at veteranisering af nærtstående gamle bøge kan komme på tale.

I et hørings svar omhandlende Augustenborg Skov nævner man, at de tiltag og fældningsprocenter, der lægges op til i forvaltningsplanerne, strider mod det overordnede sigte med udlæg af urørt skov. Hvis der opstår et behov for

at fælde af hensyn til §3 udpegede moser mv., kan der søges dispensation, men det bør ikke være en del af den løbende forvaltning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Tiltag som rydning af undervækst og strukturhugst er planlagt som mindre indgreb, som dels skal jævne overgangen mellem et lille moseareal og den lukkede bøgeskov og dels bryde op i den homogene struktur. Det er led i at sikre det bedst mulige udgangspunkt for selvforvaltende natur. På hovedparten af arealet er sat en fældningsgrad på 0-25%, og i Augustenborg Skov vil fældninger ligge i den lave ende af spektret.

1.2.2 Boserup Skov

I et høringssvar opfordrer man til, at der ved fældning og etablering af dødt ved indarbejdes et afsnit om at opretholde, erstatte og omlægge særlige udbredte sti systemer i Boserup Skov. Derudover opfordres der til, at fældede træer ikke forhindrer fladefærdsel uden for stierne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Udlæg til urørt skov har til formål at sikre skovens naturlige dynamik og naturlige processer og efterlade mere dødt ved af hensyn til biodiversiteten. Det vil i et vist omfang besværliggøre fladefærdsel igennem skoven. Naturstyrelsen vil af hensyn til friluftslivet fortsat holde det bærende stinet tilgængeligt.

1.2.3 Myrdeskov

I et høringssvar vedrørende Myrdeskov opfordrer man Naturstyrelsen til at fjerne lærkebevoksningen inden for den planlagte fold. Jorden i området med lærk er sandet, og vil kunne udvikle sig til surt overdrev eller lignende – man bør i stedet søge at maksimere forholdene for græsningsafhængig natur.

I et høringssvar vedrørende Myrdeskov nævnes det, at det ikke giver mening at skåne de enkelte store Ær i grænseområdet mod Allindelille Fredskov. Man opfordrer til, at de store Ær ringbarkes.

Naturstyrelsens kommentarer:

De omtalte store ær er bevokset med vedbend, som er et værdifuldt levested for forskellige arter. Afvejningen af hensynet til vedbend som værdifuld levested og problemet med frøspredning fra ær vil blive håndteret i udmøntningen af forvaltningsplanen med inddragelse af nuværende erfaringer.

1.2.4 Rise, Søst og Langbjerg Skov

I et høringssvar vedrørende Rise, Søst og Langbjerg Skov nævnes det, at ikke alle invasive træarter fjernes. Naturstyrelsen skal være opmærksom på Natura 2000-planens indsats om bekæmpelse af invasive arter i Natura 2000 områder.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksom på bekæmpelse af invasive arter i Rise, Søst og Langbjerg Skov. Enkelte individer af ikke-hjemmehørende arter kan blive stående jf. de gældende retningslinjer. Det vil f.eks. gøre sig gældende, hvor de har en landskabsmæssig værdi, publikumsbetydning og/eller hvor arterne ikke opfører sig invasivt og dermed ikke udgør en trussel for den omkringliggende ønskede vegetation.

1.2.5 Skagen Klitplantage

I et hørings svar er man bekymret for, hvilken indflydelse store indgreb som fældning og veteranisering vil få på de komplicerede økosystemer, som findes i Skagen Klitplantage.

I et hørings svar påpeges det, at fældning af lægivende træer ud til kysten ved Skagen Klitplantage vil mindske læ og ly til den følsomme klitnatur samt de vilde dyr i området eller de græssende kvæg og heste. Hvordan vil Naturstyrelsen sikre ly, læ og skjul til dyrelivet i den urørte skov og hvordan undgår man sandflugt i området.

Naturstyrelsens kommentarer:

Formålet med planens tiltag er at skabe grundlaget for en selvforvaltende natur, hvor dynamik og naturlige processer skaber levesteder for områdets truede arter, og biodiversiteten sikres og fremmes. De oversøiske træarter udfases over hele planperioden på 25 år. Under naturgenopretningsperioden vil der blive fokuseret på at sikre skovklimaet for de blivende bevoksninger med hjemmehørende træarter samt sikre de biologiske værdier. Udfasning af større partier af oversøiske træarter vil ske under hensynstagen til nabobevoksninger og efter konkret vurdering af det enkelte tiltag og omgivelserne. De massive gamle bjergfyrsbevoksninger udfases overvejende passivt, hvilket vil sige, at bevoksninger henfalder naturligt. Dette gøres for at sikre kontinuitet i levesteder og de biologiske værdier, der er knyttet hertil og vil i en lang periode fortsat dominere og præge Skagen Klitplantage.

1.2.6 Stagsrode Skov

I et hørings svar omhandlende Stagsrode Skov fremgår det, at det ville være en katastrofe, hvis Naturstyrelsen ikke kan bevare en del af skoven som lys bøgeskov. Biodiversitet er vel også tilknyttet denne type skov. Derudover tiltrækker gran og fyr bestemte fugle og insekter og man undrer sig over, hvor de arter skal finde levesteder i skoven, når der fældes så indgribende.

Naturstyrelsens kommentarer:

At bevare og skabe lysåben bøgeskov kan opnås ved flere forskellige tiltag, hvoraf de fleste vil kræve en vedvarende forvaltning, herunder græsning, veteranisering og fældning/lystilling. Genskabelse af den naturlige hydrologi i skov bidrager derimod mere vedvarende og uden behov for forvaltning til at skubbe balancen mod en mere lysåben og varieret skov, ved at ændre vækstvilkårene for træerne. Specifikt for Stagsrode Skov arbejdes der med genopretning af den naturlige hydrologi ved lukning af grøfter. Desuden er der mulighed for fremadrettet at fortsætte med løbende veteraniseringer og andre lysskabende tiltag, som er til fordel for biodiversiteten i skoven. Derudover undersøges mulighederne for gennemførelse af græsning i den østlige del af skoven, som beskrevet i forvaltningsplanen.

Ikke-hjemmehørende gran- og fyrrebevoksninger fældes efter de overordnede retningslinjer for urørt skov. Formålet med at fjerne og sælge de ikke-hjemmehørende arter er at give mere plads til hjemmehørende arter og skabe skovlysninger, som efterlades til naturlig selvforyngelse. Ved visse af disse ikke-hjemmehørende arter, som ædelgran, bevares mindre holme dog netop for at bevare levesteder for tilknyttede fugle, svampe og insekter. Dermed fjernes hele bevoksninger af ikke-hjemmehørende arter ikke i alle tilfælde. Herudover er rødgran angivet som potentielt hjemmehørende i de

overordnede retningslinjer, og for Stagsrode Skov fjernes rødgran ikke, men der udføres strukturskabende fældninger for at skabe mere variation i alder og træartssammensætning.

1.2.7 Svinkløv Plantage

I tre høringssvar omhandlende Svinkløv Plantage er man bekymret for træfældning af lægivende træer ude ved havet, da sandflugt er et problem i lokalområdet.

I et høringssvar vedrørende Svinkløv Plantage nævnes det, at fældningen af de lægivende nåletræer er en disrespekt for lokalbefolkningen, kulturhistorien og naturen, som er blevet til pga. de lægivende nåletræer.

Naturstyrelsens kommentarer:

Svinkløv Plantages overgang til urørt skov vil ikke øge risikoen for sandflugt. Rydninger af ikke-hjemmehørende arter vil mange steder blive erstattet af hjemmehørende buske og træarter, f.eks. skovfyr eller eg og havtorn, hvidtjørn og hyld og de påtænkte rydninger og lysninger vil ske således, at det etablerede førnelag forbliver intakt og over tid bliver til græs- og urtebund med en større biodiversitet. Der vil således kun i korte perioder være blottet sand og kun i meget små områder og i et antal som den nuværende forvaltning. I mange tilfælde vil ændringerne ske helt uden brud på den etablerede jordbund.

Tiltagene i forvaltningsplanen vil således kun i mindre omfang påvirke det samlede indtryk af beplantningsgrad, kulturhistorie og naturtilstand ud over en positiv effekt i variation og lystilgang i skoven.

1.2.8 Vesterskoven, Nordskoven og Kobskoven

I et høringssvar for Vesterskov og Kobskov nævner man, at al opvækst af nål, også hjemmehørende, bør fjernes, da det virker forsurende på den næringsfattige og sårbare Almind sø. Derudover skygger nåletræerne for søbræmmen, så bundvegetationen hæmmes, hvilket øger risikoen for udskylning.

I et høringssvar vedrørende Kobskov, Vesterskoven og Nordskoven nævnes det, at Naturstyrelsen bør kortlægge de bevaringsværdige ege. Der bør derudover sættes et minimumsmål på ege-lysninger.

I et høringssvar nævnes det, at bevarelsen af douglasgraner i Silkeborgskovene virker søgt og på kant af Naturstyrelsens egne retningslinjer, da granerne stort set er uden mikrohabitater og sår sig villigt.

I et høringssvar vedrørende Vesterskoven foreslår man, at der i sydvestenden, hvor der planlægges græsning, fortages lysstillelse i skovfyrbevoksningen på den sydvendte skrænt mod Jenskær.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med genopretningshugsten i Vesterskov og Kobskov vil nåletræsbevoksningerne i stor udstrækning blive ryddet langs søkanterne. Dette vil efterfølgende mange steder resultere i en voldsom genvækst, som ligeledes vil blive ryddet, for at give plads til en mere stabil hjemmehørende flora på de sønære arealer. For at undgå erosion og reducere udledning af næ-

ringsstoffer til de omgivende søer – især Slåensø, Almindsø og Thorsø - gennemføres rydnings tiltagene over en lidt længere periode, med flere spredte indgreb, frem for få store rydningsprojekter.

Med hensyn til registrering af gamle ege og andre bevaringsværdige solitærtræer, er der allerede igangsat en registrering, som løbende vil blive opdateret. Denne registrering vil fungere som arbejdsgrundlag, for løbende og fremadrettet lysstilling af disse træer.

Oversøiske træarter skal som udgangspunkt fjernes fra de urørte skove. Det gælder især nordamerikanske træarter med en invasiv adfærd som sitka, tsuga, contorta, grandis og nobilis. Yngre eller mellemaldrende bevoksninger af douglas vil ligeledes blive ryddet, men det tillades at efterlade monumental træer og store træer indblandet i større skovstykker med f.eks. rødgran, hvor douglasgranene har en stabiliserende effekt på bevoksningen, og dermed hjælper til at opretholde skovklimaet. Det betyder, at douglas ikke vil forefindes i sluttede bevoksninger i urørt skov, men at der kun være tale om indblandinger i andre bevoksninger.

Mht. de gamle skovfyr-bevoksninger i syd-enden af Vesterskoven, hvor der er planlagt græsning, er det allerede planlagt, at opvækst af rødgran skal ryddes, og at gamle skovfyr, ege og birk skal lysstilles i større eller mindre grad.

2. Risikotræer

2.1 Generelt

I et høringssvar nævnes det, at fjernelse af risikotræer nær stiforløb, veje mv. vil kræve økonomi og menneskelig aktivitet nu og i fremtiden i de urørte skove.

Naturstyrelsens kommentarer:

Fældning af risikotræer nær stiforløb, veje mv. vil, som førhen, være en del af Naturstyrelsens daglige forvaltning. Der er i aftalerne om urørt skov afsat midler til håndteringen af risikotræer.

2.2 Lokalt

2.2.1 Svinkløv Plantage

I et høringssvar nævnes det, at Svinkløv plantage er under forandring, hvor der er sket en overgang fra gran/fyr til løvtræ. Hvorfor ønsker Naturstyrelsen at sætte farten op og risikere ekstra stormfald, hvor det derefter bliver umuligt at styre udviklingen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Faren for stormfald er altid til stede, også når man dyrker traditionelt skovbrug, og Svinkløv Plantage har både oplevet stormfald og massive insektangreb i nyere tid. Som det bemærkes, er der plantet meget løvtræ i plantagen de seneste år, og det er netop på de arealer, der har været stormfældet og de bevoksninger, der i særligt grad har oplevet insektangreb. Ved overgangen til urørt skov skal de mange bevoksninger med ikke-hjemmehørende arter til en vis grad erstattes med hjemmehørende arter f.eks. skovfyr, men der

vil i en meget lang årrække stadig være bevoksninger af ikke-hjemmehørende arter og hugsten vil i overgangsfasen til urørt skov blive tilpasset de naturlige vilkår så godt som muligt.

3. Veteranisering

3.1 Generelt

I et høringssvar nævnes det, at mængderne af dødt ved generelt ikke er ret konkrete, og uden en målbar målsætning. Man foreslår, at Naturstyrelsen etablerer en indledende overvågning af stående/liggende dødt ved, samt en opfølgning ved næste planperiode.

I et høringssvar foreslår man, at Naturstyrelsen gør brug af styning/topstævning som en metode til at skabe længelevende, veteraniserede træer.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen vil øge mængden af dødt ved via aktivt at fælde træer, og tiltag som veteranisering, skovgræsning og naturlig hydrologi vil også bidrage substantielt til at øge mængden af dødt ved. Det vil i praksis ikke være muligt at overvåge øgningen af dødt ved i alle skove, men som en del af baseline undersøgelsen er der lavet opgørelse i 20 af de urørte skove på tværs af landet. I disse undersøgelser er der bl.a. set på mængden af dødt ved i skovene. Indsatsen med at øge mængden af dødt ved vil primært foregå i forbindelse med naturgenopretningsperioden, men der kan i særlige tilfælde ske veteranisering efter naturgenopretningsperioden, så der kontinuerligt sikres en tilgang og mængde af dødt ved.

3.2 Lokalt

3.2.1 Augustenborg Skov

I et høringssvar nævnes det, at mængden af dødt ved i Augustenborg Skov er lav, og der burde efterlades mere til gavn for svampe og insekter.

Naturstyrelsens kommentarer:

I Augustenborg Skov er der alene skovet ikke-hjemmehørende nåletræarter, som ikke har stor tilknytning af arter. Mængden af dødt ved vil være støt stigende, da der er en del gamle træer, som vil gå i forfald, og der vil blive suppleret gennem veteranisering og fældninger omkring gamle ege.

3.2.2 Klinteskoven

I et høringssvar vedrørende Klinteskoven spørger man ind til, om det er nødvendigt med veteranisering af træer i Klinteskoven, da der allerede står mange gamle og knækkede træer i området.

I et høringssvar omhandlende Klinteskoven anbefaler man at fjerne alt træ fra skovbunden, som det er muligt, i mellemaldrende bøgebevoksninger og egeafdelingen ved Havrelukket.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der vil ikke ske veteranisering i betydeligt omfang i Klinteskoven. Hvor det forekommer, vil det primært være i mellemaldrende ensartede bevoksninger og i form af maskinelle indgreb i forbindelse med fældning.

Der skal mere dødt ved i skoven, særligt hvor der ikke er noget i forvejen. Men i forbindelse med flere nye skovlysninger skal der primært være mere stående dødt ved, da det er vigtigt at gøre det muligt for græsningsdyrene at komme rundt i området. En stor del af det skovede træ i Klinteskoven vil således blive fjernet fra området.

3.2.3 Myrdeskov

I et høringssvar omhandlende Myrdeskov nævnes det, at det anses som værende unødvendigt at fjerne og sælge det meste Ær. Store stammer liggende inde skoven vil give levesteder for en række af skovens sjældne arter.

Naturstyrelsen kommentarer:

I forbindelse med udlæg af urørt skov vil der blive efterladt både liggende og stående dødt ved. Det vil fortrinsvis være af hjemmehørende træarter, men det vil også være muligt at fælde og efterlade enkelte store ahorn (ær) som dødt ved.

4. Skovdrift

4.1 Generelt

I to høringssvar undrer man sig over, at Naturstyrelsen ikke optimerer, så træ dyrket i Danmark bidrager til løsningen af energikrisen og mere miljøvenlige byggematerialer.

I 25 høringssvar nævnes det, at erfaringer viser, at man kan opnå de ønskede mål, set ud fra et biodiversitets perspektiv, inden for rammerne af traditionel skovdrift med øgede naturhensyn.

I 22 høringssvar skriver man, at den nye fastlagte strategi medfører en risiko for, at arbejdspladser forsvinder sammen med dansk produceret, bæredygtigt træ i statsskovene.

I et høringssvar nævner man, at stævningssskov er den eneste kulturhistoriske driftsform, som der opereres med i urørt skov. Hvordan har man foretaget vurdering af andre driftsformer? Og, hvis ikke, hvorfor ikke?

I et høringssvar spørger man, om eksisterende parker gerne fortsat må drives som parker med de hensyn til biologisk kulturhistorie og biodiversitet, der forudsætter kulturforanstaltningerne? Betragtes eksempelvis Jægersborg Dyrehave som en park eller produktionsskov? (Hvis produktionsskov, hvorfor da?).

I et høringssvar spørger man, hvad der skal forstås med urørt græsnings-skov? Må der fortsat produceres kød, selvom området styres med biologisk fokus?

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er en politisk beslutning, at kommerciel skovdrift ophører i de urørte statsskove, men det er samtidig besluttet, at en del af styrelsens skovarealer fortsat fremadrettet skal forvaltes med naturnær skovdrift. Der foreligger ikke styrelsen bekendt verificerede undersøgelser, der godtgør, at naturnær skovdrift er bedre for biodiversiteten end urørt skov. Det er tværtimod forskningsmæssig anbefaling, at urørt skov vil være et godt virkemiddel til skovforvalt-

ning med biodiversitetssigte i Danmark. Det er således styrelsens forventning, at en lang række artsgrupper vil have gavn af urørt skov – herunder f.eks. de mange arter, der lever i og på dødt og døende ved.

Tidligere udpegninger af græsningsskov, som Jægersborg Dyrehave, er med de nye udpegninger af urørt skov ændret til urørt græsningsskov. Forvaltningen af urørte græsningsskove vil fortsat basere sig på samme principper som græsningsskov, men derudover vil den kommercielle skovdrift ophøre. Formålet med græssende dyr vil være naturpleje, men det vil stadigvæk være muligt at producere kød på arealerne.

5. Videnskabeligt belæg for urørt skov

5.1 Generelt

I seks høringssvar nævnes det, at der mangler videnskabelig belæg for, at omlægningen til urørt skov samt at afgræsning vil fremme biodiversiteten og skabe bedre skovnatur.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der har under udarbejdelsen af udpegningerne af urørt skov været en videnskabelig følgegruppe og en interessentfølgegruppe involveret i udpegningen af urørt skov og i formulering af retningslinjerne for forvaltningen af urørt skov. Det er en forskningsmæssig anbefaling, at urørt skov vil være et godt virkemiddel til skovforvaltning med biodiversitetssigte i Danmark. Det er således styrelsens forventning, at en lang række artsgrupper vil have gavn af urørt skov – herunder f.eks. de mange arter, der lever i og på dødt og døende ved.

6. Overvågning

6.1 Generelt

I et høringssvar foreslås det, at man skruer op for ambitionen, så evaluering og overvågning iværksættes hurtigst muligt. Evt. med forpligtende samarbejde af borgere og lokale.

I et høringssvar nævnes det, at der mangler en baseline på nuværende naturs biodiversitet, så det er muligt at følge effekten af urørt skov.

I 22 høringssvar nævnes det, at Naturstyrelsen ikke har foretaget sammenlignelige forsøg og analyser, hvor det er muligt at måle effekten af forskellige måder at behandle skoven på.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med udlægning af urørt skov har Naturstyrelsen modtaget en donation på ni mio. kroner af Aage V. Jensen Naturfond til at gennemføre en såkaldt baseline, der skal bidrage til en aktuel status for biodiversiteten i 20 områder, som er udpeget til urørt skov. De feltbaserede kortlægninger omfatter en lang række artsgrupper og baserer sig på metoder, der anvendes i det nationale naturovervågningsprogram. Naturstyrelsen har dermed mulighed for at gennemføre løbende overvågning og evaluering af indsatsen.

Store dele af Store Dyrehave og hele Grønholt Hegn i Nordsjælland er ikke inkluderet i urørt skov udpegningen for at sikre fortsatte uddannelsesmuligheder for studerende på Skovskolen i Nødebo, Københavns Universitet. Disse skove vil fortsat blive forvaltet med naturnær skovdrift, og udviklingen i disse skove vil således kunne sammenlignes med Naturstyrelsens øvrige skove i området, som er udpeget urørt skov.

7. Typografbiller

7.1 Generelt

I et høringssvar nævnes det, at typografbiller vil forårsage store skader på træerne, hvilket vil være et tilbagevendende problem med store konsekvenser i urørt skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksom på, at der særligt i genopretningsperioden kan være en risiko for typograf-angreb, som følge af skovenes nuværende plantagedrift. Hvis private naboskoves skovsundhed trues af typografbiller, vil man håndtere de konkrete tilfælde for at nedsætte risikoen for skader. Selve håndteringen er ikke specificeret, da løsningen kan variere i hvert enkelt tilfælde.

Som udgangspunkt sker der ingen bekæmpelse af insekter efter perioden for naturgenopretning.

8. Hydrologi

8.1 Lokalt

8.1.1 Augustenborg Skov

I et høringssvar omhandlende Augustenborg Skov nævnes det, at Naturstyrelsen ønsker at etablere et nyt paddehul af hensyn til butsnudet frø, men det bør ikke ske på bekostning af gamle træer. Man bør undersøge, hvilke arter og organismer, der er tilknyttet lavningen, inden man skrider til handling.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der er tale om et mindre delvist lysåbent areal. Skulle der blive behov for at skabe mere lys omkring arealet, vil det ske ved veteranisering eller fældning af enkeltræer, som vil blive liggende og bidrage til mængden af dødt ved.

8.1.2 Farumskovene

I et høringssvar nævnes det, at Farum Sortemose ville have glæde af tilkastning af afvandingskanaler – evt. afbrænding af førnelaget i foråret.

Naturstyrelsens kommentarer:

Den sydlige del af Farum Sortemose blev overtaget af staten i 1968 og har siden været forvaltet som urørt skov/naturareal. Farum Sortemose er domineret af moseflader med meget tørvemos (*Sphagnum*), hvorpå birk og skovfyr har etableret en lav sumpskov. En tilkastning af grøfter vil ikke ændre på

vandstanden i området, da tørvemos tillader relativ fri vandbevægelse gennem arealet. Naturstyrelsen har derfor ikke planer om at ændre på de hydrologiske forhold eller foretage afbrænding.

8.1.3 Jægersborg Hegn, Rudeskov og Ravnsholm

I et høringssvar omhandlende Jægersborg Hegn, Rudeskov og Ravnsholm gør man opmærksom på, at Naturstyrelsen bør indgå i dialog og koordinering med kommunen om implementering af de forskellige indsatser der er nævnt i forvaltningsplanen – ikke mindst forhold der angår hydrologiprojekter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen vil ved gennemførelse af projekt med naturlig hydrologi inddrage kommune i planerne.

8.1.4 Myrdeskov

I et høringssvar vedrørende Myrdeskov vurderer man, at en mindre hævnning af vandstanden med den planlagte etablering af kalkoverdrev i de tilgrænsende områder i Allindelille Fredskov, sammen kan have stor positiv naturværdi. Derudover vil de tre store moser i Myrdeskov kunne bidrage til skovens biodiversitet ved tilkastning af grøfter og regulering af afløb.

Naturstyrelsens kommentar:

Det er indarbejdet i planen at tilstræbe naturlig hydrologi på Naturstyrelsens arealer, herunder de tre moseområder. Der kan være nabohensyn i forhold til lovpligtig vandafledning, eller hensyn til fortidsminder, der begrænser mulighederne, og det vil blive undersøgt nærmere.

8.1.5 Stagsrode Skov

I et høringssvar omhandlende Stagsrode Skov finder man det problematisk at lukke alle grøfterne pga. hyppigere skred i den plastiske ler.

Naturstyrelsens kommentarer:

Grøfterne som planlægges lukket for genskabelse af den naturlige hydrologi er ikke nær kysten, men derimod længere inde i skoven hvor der er mere fladt terræn. Det vurderes derfor ikke som sandsynligt, at de planlagte lukninger af grøfter vil bidrage til flere skred i den plastiske ler, da skreddene foregår nær kysten på grund af de lokale geologiske forhold.

9. Høringens proces

9.1 Generelt

I seks høringssvar nævnes det, at man finder det beklageligt, at høringsperioden har ligget i sommerferien.

I seks høringssvar nævnes det, at den digitale platform er svær at tilgå, og kan hverken downloades til pdf-filer eller tilgås på mobiltelefonen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har været opmærksom på, at høringsprocessen har foregået hen over sommerferien. Naturstyrelsen valgte derfor at ændre i høringsproceduren og forlænge høringsperioden, så den varede 8 uger, hvor tidligere

høringer har varet 4-5 uger. Naturstyrelsen noterer sig ønsket til en anden gang, hvis det er muligt at planlægge anderledes.

Det er Naturstyrelsens mål at gøre naturforvaltning mere digital, og den digitale platform er en kortbaseret løsning, hvor borgere og interessenter kan finde alsidig viden om Naturstyrelsens planlægning. Brugere har mulighed for selv at danne sig et overblik over forskellige kortlag og sammenligne planlægning for Naturstyrelsens arealer over hele landet. Naturstyrelsen gør opmærksom på, at den digitale løsning er under udvikling, og Naturstyrelsen arbejder løbende på at forbedre platformen.

Naturstyrelsen har noteret sig, at flere høringssvar udtrykker et ønske om at tilgå forvaltningsplanerne på mobiltelefonen, samt have mulighed for at downloade materialet i PDF-format.

10. Forvaltningsplanerne

10.1 Generelt

I et høringssvar nævner man, at selvom lovpligtige hensyn kort nævnes, Natura 2000 og fortidsminder, så glemmes alle andre hensyn end lige biodiversitet og friluftsliv.

I tre høringssvar nævnes det, at der bør indskrives i forvaltningsplanerne, at eventuelle begrænsninger for friluftslivet skal baseres på et tydeligt fagligt grundlag, samt at urørt skov har et dobbelt formål.

10.2 Lokalt

10.2.1 Augustenborg Skov

I et høringssvar vedrørende Augustenborg Skov undrer man sig over, at der ikke er planlagt aktiviteter i kategori 2 i forvaltningsplanen. Der savnes en åben formulering for friluftsliv, kulturmiljø og fortidsminder, der gør det muligt at arbejde med nye projekter og aktiviteter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er af den opfattelse, at der i Augustenborg Skov ikke skal udbygges med væsentlige nye projekter og aktiviteter. Det er dog en forudsætning, at der fortsat skal være gode muligheder for friluftsliv f.eks. ved oprettholdelse og vedligehold af eksisterende veje og stier. Forvaltningen af lindealléerne vil være fortløbende og vil blive indskrevet som en kategori 2 aktivitet i forvaltningsplanen.

10.2.2 Myrdeskov

I et høringssvar er man ærgerlige over prioriteringerne ift. kategori 1 og 2 i forvaltningsplanen for Myrdeskov. Græsning og afrømning af muld er de to tiltag, som er afgørende for at nå forvaltningsplanens målsætning, men er angivet som kategori 2 tiltag. Rydning til kalkoverdrev og græsning bør kombineres.

Naturstyrelsens kommentarer:

Kategori 2 tiltagene er der ikke på nuværende tidspunkt finansiering til. Naturstyrelsen er enig i, at græsning vil være ønskeligt i samspil med rydning til kalkoverdrev, og styrelsen vil arbejde for at finde finansiering.

10.2.3 Rise, Søst og Langbjerg Skove

I et høringssvar vedrørende Rise, Søst og Langbjerg Skove nævnes det, at udpegningsgrundlaget skal være det gældende. Der mangler fokus på brunvandede søer og kildevæld i forvaltningsplanen og i screeningen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er blevet gjort opmærksom på, at i den aktuelle forvaltningsplan er habitatnaturtyperne brunvandet sø og kildevæld ikke nævnt. Det vil blive korrigeret i forvaltningsplanen for Rise, Søst og Langbjerg Skove.

10.2.4 Svinkløv Plantage

I et høringssvar foreslår man, at græsning i kategori 2 bliver flyttet til kategori 1 over planlagte forvaltningstiltag i Svinkløv Plantage.

Naturstyrelsens kommentarer:

I det omfang, der kan findes midler til det, vil der kunne etableres hegninger på relevante arealer i forvaltningsplanens første periode.

10.2.5 Ørnbjerg Mølle

I et høringssvar vedrørende Ørnbjerg Mølle nævnes det, at der flere steder i afsnittet "Status – naturtyper og arter" står, at der endnu ikke er tilgængelige data. Data vises dog på kortløsningen.

I et høringssvar vedrørende Ørnbjerg Mølle nævnes det, at forvaltningsplanen og screeningsafgørelsen bør forholde sig til 2. og 3. generations Natura 2000-planer.

I et høringssvar vedrørende Ørnbjerg Mølle nævnes det, at udpegningsgrundlaget bør gengives i sin fulde form. Der mangler at blive nævnt kransnålalge-sø, næringsrig sø, våd hede og damflagermus.

Naturstyrelsens kommentarer:

Da forvaltningsplanen for Ørnbjerg Mølle har været længe undervejs, er kortlægning for hvilke Natura 2000 skov- og lysåbne naturtyper der eksisterer i udvidelsen af Natura 2000 grænserne blevet tilgængelig i mellemtiden. Naturstyrelsen har tilrettet planen så tekst og data stemmer overens.

Naturstyrelsen forholder sig i den udarbejdede forvaltningsplan for Ørnbjerg Mølle til den nuværende og gældende Natura 2000-plan. Naturstyrelsen er dog opmærksom på, at hvis der skulle vise sig at være en konflikt for naturmål mellem den gældende og en ny Natura 2000-plan i forhold forvaltningsplanen, vil det indgå i den fremadrettede gennemførelse. Det skal i forhold til ovenstående bemærkes, at Naturstyrelsen generelt i væsentlighedsvurderinger har taget udgangspunkt i begge Natura 2000-planperioder – dvs. de gældende planer fra 2016-2021 og de kommende planer fra 2022 – 2027, da Natura 2000-planerne for perioden 2022 – 2027 i skrivende stund ikke er endeligt vedtaget.

Naturstyrelsen er blevet opmærksom på, at der i forvaltningsplanen for Ørnbjerg Mølle mangler at blive nævnt habitatnaturtyper kransnålalge-sø, næringsrig sø, våd hede og samt habitatarten damflagermus. Det vil blive korri-geret i forvaltningsplanen.

11. Friluftaktiviteter og –faciliteter

11.1 Generelt

I et hørings svar udtrykker man bekymring for den fylde, som facilitetskræ-vende friluftaktiviteter har, og kan få, i urørt skov.

I et hørings svar opfordres der til, at permanente installationer og lys, såsom pandelamper, forbydes i urørt skov.

I tre hørings svar nævnes det, at Naturstyrelsen skal være opmærksom på vedligeholdelse og omlægning af MTB-spor, hvis sporene bliver påvirket af de kommende naturtiltag.

I to hørings svar er man bekymret for, at store græsningsområder med dyr gi-ver forringede vilkår for flere sportsarrangementer, og reducerer de rekrea-tive muligheder i urørt skov.

I 13 hørings svar ønsker man, at det fremgår tydeligere i forvaltningsplanerne, at den fremtidige forvaltning i urørt skov sker med dobbelt formål, samt hvor-dan adgangsforhold og friluftsfaciliteter sikres.

I to hørings svar understreger man, at med indhegning og udsætning af store græssere vil der være risiko for, at lokale frivillige kræfter vil stoppe med at bidrage, hvilket vil have konsekvenser for den lokale rekreative infrastruktur og det lokale samarbejde mellem Naturstyrelsen og lokale frivilligrupper mv.

I to hørings svar nævnes det, at det er problematisk at henvise friluftsktivate-ter til hegnede områder med kreaturer pga. forskellige faktorer. Naturstyre-lsens råd om at holde afstand er et urealistisk krav at stille til mountainbikere og ryttere, da de henvises til at følge specifikke stier og ruter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Udpegningen af urørt skov har et dobbelt formål om både at fremme en ri-gere natur og give befolkningen gode muligheder for friluftsliv. Offentlighe-dens adgang til de urørte skove vil, jf. naturbeskyttelsesloven, være uændret. Den rekreative infrastruktur som skovveje, stier, mountainbikespor og ride-spor vil kunne forvaltes som hidtil med løbende vedligehold, udvikling og til-pasning, ligesom det fortsat er muligt at vedligeholde eksisterende friluftsfaci-liteter og opføre nye. Fældning af risikotræer nær stiforløb, veje m.v. vil, som førhen, være en del af Naturstyrelsens daglige forvaltning. Tiltagene i de urørte skove kan i nogle tilfælde føre til, at en sti, vej, spor eller en egentlig friluftsfacilitet flyttes eller nedlægges.

Der vil komme hegn og større græssende pattedyr i indhegningen i nogle af de urørte skove for at understøtte biodiversiteten. Nogle friluftsbbrugere kan opleve, at de ikke ønsker at bruge et område, der er indhegnet, mens andre friluftsbbrugere vil finde det interessant. Naturstyrelsens lokale enheder vil gå i dialog om passende steder til afholdelse af større arrangementer, hvis en gruppe har behov for vejledning.

11.2 Lokalt

11.2.1 Augustenborg Skov

I et høringssvar vedrørende Augustenborg Skov anbefales det, at området østligst i skoven med shelter og primitiv overnatning udpeges som en facilitetszone. Endvidere bør området ved Kaninsøen udpeges som en facilitetszone.

Naturstyrelsens kommentarer:

Facilitetszoner er typisk områder, hvor der er samlet mange rekreative faciliteter, eller det forventes, at der skal udbygges med flere. I de nævnte områder er der tale om så få faciliteter, at det fint rummes inden for friluftszonen.

11.2.2 Boserup Skov

I et høringssvar foreslår man, at der i Boserup Skov etableres kystnære shelters ved nuværende friluftszoner langs Roskilde Fjord.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der er i dag tre kystnære shelterpladser. Der arbejdes med muligheden for etablering af shelterplads centralt i skoven.

11.2.3 Klinteskoven

I tre høringssvar vedrørende Klinteskoven ønsker man ikke mere udvikling ift. turisme og friluftsliv. Der vil opstå brugerkonflikter, og der vil ikke være den nødvendige beskyttelse ift. Natura 2000-forpligtelser, hvis der etableres flere friluftaktiviteter.

I et høringssvar vedrørende Klinteskoven nævnes det, at man ikke ønsker flere p-pladser i området, men i stedet begrænser adgang med bil.

Naturstyrelsens kommentar:

Forvaltningsplanen for urørt skov i Klinteskoven lægger ikke op til ændringer af friluftslivet i forhold til det nuværende niveau. Der er ikke ændret på zoneringen i forhold til den gældende driftsplan (link til driftsplan: <https://naturstyrelsen.dk/media/165078/driftsplan-storstroem-moens-klint.pdf>). Planen skal derimod sikre, at det eksisterende friluftsliv kan integreres i den ændrede forvaltning, herunder med etableringen af et nyt stort ekstensivt græsningsareal.

Ift. p-pladser i området er dette noget, der skal løses i en overordnet planlægning og ikke gennem en faglig mere specifik forvaltningsplan for urørt skov.

11.2.4 Rise, Søst og Langbjerg Skove

I et høringssvar nævnes det, at forvaltningsplanen bør udformes, så det vil være muligt at udvikle friluftsfaciliteter f.eks. langs den gamle jernbanetrace.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen planlægger ikke aktuelt med nye friluftsfaciliteter langs det gamle jernbanetracé, men finder det relevant at nævne, at der kan være mulighed for at udvikle friluftsfaciliteter i fremtiden.

11.2.5 Rude Skov

I tre høringssvar nævnes det, at Naturstyrelsen har givet afslag på en discgolfbane i Rude Skov. Høringsparterne mener ikke, at der er givet en faglig begrundelse på afslaget, og Naturstyrelsen bør medvirke til at finde en alternativ placering.

Naturstyrelsens kommentarer:

Discgolf er en forholdsvis ny aktivitet, og Naturstyrelsen er internt i gang med at udarbejde egne generelle retningslinjer for opstilling af faste anlæg med discgolfkurve. Naturstyrelsens vurdering af muligheden for en permanent discgolfbane sker på baggrund af skovens størrelse, beliggenhed og anvendelse. Herunder skal der ske en afvejning af hensynet til naturgrundlaget, andre brugergrupper og aktiviteter på arealet, som det gælder for alle friluftsktiviteter i statens skovarealer.

11.2.6 Svinkløv Plantage

I et høringssvar opfordrer man Naturstyrelsen til at genoverveje tiltagene i samarbejde med lokale brugere og aktører i området, herunder Jammerbugt Kommune, og gennemgår konsekvenser og muligheder for friluftslivet i Svinkløv Plantage.

I tre høringssvar vedrørende Svinkløv Plantage nævnes det, at hegningen fra Sletteå til Svinkløvvej og hegningen mod vest ved Svinklovene er problematiske og vil have en negativ påvirkning på samspillet mellem lokalt friluftsliv, turismeerhvervet, bosætning, naturhensyn og brugergrupperne imellem.

I fire høringssvar nævnes det, at man ikke forstår, hvorfor Naturstyrelsen ikke kan placere indhegningerne andre steder i plantagen, hvor publikumsaktiviteten er betydeligt mindre. Indhegningerne vil begrænse friluftsktiviteterne ift. børn, handicappede, ryttere og MTB-aktiviteter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forvaltningsplanen foreslår udvidelser af to eksisterende hegninger og har derudover forslag om to nye hegninger midt i plantagen ved Maries Hus og ved Rødbækken. Hegningen ved Maries Hus er foreslået, da det er vurderet at have en positiv biodiversitetsmæssig effekt på området med store græssende dyr. Det er samtidigt et af de rekreativt mest intensivt benyttede områder i plantagen. På baggrund af de indkomne høringssvar og formålet med urørt skov som havende et dobbelt formål, om både at fremme en rigere natur og give befolkningen gode muligheder for friluftsliv, har Naturstyrelsen valgt helt at udelade hegningen ved Maries Hus.

Mod vest ved Svinklovene gøres hegningen på baggrund af høringssvarene samt urørt skovs dobbelt formål tilsvarende mindre for at tilgodese friluftslivet og etableres kun fra Svinklovene og sydpå og forløber dermed uden hindringer for friluftslivet.

11.2.7 Vesterskoven, Nordskoven og Kobskoven

I fem høringssvar udtrykkes der bekymring for, at indhegninger med store græssende dyr vil påvirke det etablerede MTB-spor i Vesterskoven i Silkeborg. Der nævnes bl.a., at sporene vil forsvinde pga. slitage, sammenstød mellem cyklister og kvæg, muligheden for større MTB-arrangementer samt, at der i planen står, at der ikke forventes etablering af yderligere MTB-spor.

I et høringssvar nævnes det, at græsning i de tre foreslåede områder i Nordskoven Silkeborg, ikke vil have den store indflydelse på den etablerede cykling i området. Dog fastslår man, at græsningsarealerne ikke skal brede sig til områder med omfattende friluftsliv.

Naturstyrelsens kommentarer:

Den endelig hegnslinje er endnu ikke fastlagt. Naturstyrelsen vil forud for op-sætning af hegn invitere brugerne til en dialog på baggrund af de indkomne høringssvar, så der kan findes den bedst mulige løsning for både naturplejen og den fremtidige brug af arealet.

Færdselsloven gælder også i skoven. Som bruger skal man derfor være opmærksom på, at når man cykler i skoven og på de eksisterende MTB-spor skal hastigheden afpasses efter forholdene med særligt hensyn til andres sikkerhed.

Naturstyrelsen foretager altid en vurdering af, hvordan konkrete arealer anvendes, når der foretages ny planlægning. I den sammenhæng vil de forskellige hensyn til friluftsliv og naturværdier afvejes.

12. Adgangsmuligheder

12.1 Generelt

I tre høringssvar nævnes det, at indhegning med store græssende pattedyr vil begrænse adgangen i skovene og reducere de rekreative muligheder for borgernes friluftsliv m.v.

I et høringssvar nævner man, at hvis stier og veje bliver en del af indhegninger, skal der etableres klaplåger og færister, så der stadig er adgangsmuligheder for borgerne.

I et høringssvar nævnes det, at der skal etableres alternative, skiltede ruter, som de cyklende kan vælge uden om den indhegnede del af skoven.

I seks høringssvar er man bekymret for, at tilgængeligheden i urørt skov vil blive mere vanskelig, både på og uden for stier, på grund af naturtiltag såsom hydrologi, væltede træer og mere tilgroning og tæt krat i skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Offentlighedens formelle adgangsmuligheder til de urørte skove vil, jf. naturbeskyttelsesloven (LBK nr. 240 af 13/03/2019) kapitel 4, være uændret.

Naturstyrelsen skal fortsat arbejde for at give borgerne adgang til at færdes og opholde sig i urørt skov. Den rekreative infrastruktur som skovveje, stier, ridespor mv. vil derfor kunne forvaltes som hidtil, med løbende vedligehold, udvikling og tilpasning ift. naturgenopretningstiltag som bliver implementeret i den pågældende skov.

I områder med indhegning vil borgernes mulighed for færdsel i og gennem hegningen sikres gennem bl.a. klaplåger eller lignende.

12.2 Lokalt

12.2.1 Myrdeskoven

I to høringssvar nævnes det, at det ikke er rimeligt, at der ikke tages hensyn til borgernes fortsatte mulighed for at gå, løbe eller ride, i en statskov.

Naturstyrelsen kommentarer:

Naturstyrelsen mener, at der stadig i høj grad bliver taget hensyn til borgernes muligheder for at gå, løbe og/eller ride i skoven. Naturstyrelsen er opmærksom på at sikre friluftslivet samt den offentlige adgang og søger i samarbejde med de berørte interesser at finde de bedste løsninger.

12.2.2 Svinkløv Plantage

I to høringssvar nævnes det, at borgernes adgang til Svinkløv Plantage vil forringes grundet væltede træer, vådområder mv. – særligt hvis der sættes store græssere ud, er der mange der ikke tør færdes i området med løsgående dyr.

Naturstyrelsens kommentarer:

De foreslåede tiltag i forvaltningsplanen kan medføre, at enkelte stier skal omlægges, men helt generelt har styrelsens stor opmærksomhed på, at friluftslivet sikres samme eller forbedrede vilkår. Med hensyn til borgere, der ikke ønsker at færdes i et hegn, vil der være mange muligheder for at undgå dette i Svinkløv Plantage

13. Dyr og hegn

13.1 Generelt

I et høringssvar henstilles der til, at de urørte skove ikke forvaltes med flere udsatte husdyr, medmindre der udelukkende er tale om sommergræsning og håndterbare dyr.

I et høringssvar spørger man ind til, om Naturstyrelsen har tænkt over andre løsninger end permanente indhegninger med heste og stude.

I et høringssvar nævnes det, at då- og kronvildt skal tænkes ind som en løsning til afgræsning af lysåbne arealer.

I tre høringssvar nævnes det, at oplevelseskvaliteten og mulighederne i skovene vil falde, da stier og spor vil blive forringet markant ved større græssere pga. slitage.

I et høringssvar fraråder man gedegræsning, idet geder er en selektiv drøvtygger, som græsser blomster først og græsset til sidst.

I et høringssvar nævner man, at det er essentielt, at der genindføres store planteædere. Man opfordrer Naturstyrelsen til at følge anbefalingerne fra biodiversitetseksperterne, inkl. dem der sidder i ekspertgruppen for urørt skov.

I to høringssvar anbefaler man større sammenhængende indhegninger, så det er muligt at etablere helårsgræsning uden tilskuds fodring med reproducerende bestande af okser eller hest.

I et hørings svar ønsker man en samlet national plan for indhegning og ud-sætning af store græssere med inddragelse af interesseorganisationer.

I et hørings svar er man bekymret for, at ulven frit kan passere indhegningen med heste og kvæg. De græssende dyr har ikke mulighed for at flygte, og kan man så overhovedet tale om fri bestandsdynamik, når byttedyret holdes fanget bag hegn? Er der offentliggjort planer om forvaltning af ulve i fremtiden?

I et hørings svar opfordrer man til, at der i forvaltningsplanerne arbejdes mere med gedegræsning, da dette er et virkningsfuldt tiltag i bekæmpelsen mod Ær.

Det nævnes i 23 hørings svar, at Naturstyrelsen bør forkaste rewilding, afgræsning og indhegning som naturplejemetode, men i stedet bruge alternativer, da der ikke er evidens for effekten af rewilding.

Der påpeges i 24 hørings svar, at afgræsning med husdyr bør høre til i det åbne landskab på særlige arealer.

I fem hørings svar er man bekymret for, at flere indhegninger med græssende dyr vil afskære de lokale brugere og friluftslivet i de pågældende områder på grund af eventuelt møde med kvæg og heste.

Naturstyrelsens kommentarer:

Græsning med store planteædende pattedyr ses som en basal proces i de urørte skove, da de bidrager til de naturlige processer og dynamikker med stor betydning for bevarelse og udvikling af biodiversiteten i det konkrete område. Skovgræsning sammen med fx naturlig hydrologi og strukturændringer i bevoksningerne anbefales ligeledes af den videnskabelige følgegruppe, som Naturstyrelsen har tilknyttet udpegnings af urørt skov. Græsningsmetode, valg af dyr og udformning af indhegninger er tilpasset det enkelte areals geografi, naturindhold m.v. i området, samtidig med at hensyn til det lokale friluftsliv og nye oplevelsesmuligheder indarbejdes. Dertil skal det bemærkes, at der er en politisk besluttet økonomi i forhold til, hvor mange steder Naturstyrelsen kan indføre skovgræsning i de urørte skove, så der er foretaget en faglig prioritering af, hvilke områder det er vigtigst at starte med. Derfor vil den generelle anbefaling fra den videnskabelige følgegruppe om, at der skal etableres græsning over alt, hvor det er muligt, blive fulgt så vidt muligt under hensyn til ovenstående forhold.

Naturstyrelsen vurderer ikke, at store husdyr som heste og kreaturer særlig udsatte for ulveangreb. Dette understøttes af, at der kun er registreret enkelte ulveangreb på store husdyr, siden ulven genindvandrede til Danmark i 2012. Naturstyrelsen stræber efter i videst muligt omfang at bruge semipermeable hegn i urørt skov, så andet vildt i området kan passere. Det vurderes derfor ikke, at etablerede hegn vil påvirke ulvens naturlige muligheder for at nedlægge hjortevildt.

Det fremgår af naturbeskyttelsesloven (LBK nr. 240 af 13/03/2019), at al færdsel i urørt skov er på borgernes eget ansvar.

Naturstyrelsen anerkender, at ikke alle er trygge ved at færdes i områder, hvor der færdes store planteædende pattedyr bag hegn. Naturstyrelsen er i øjeblikket i gang med en større formidlingsindsats, hvor der – bl.a. i samarbejde med flere organisationer – udvikles initiativer og materialer, som skal forbedre oplysningen til borgerne om hensigtsmæssig færdsel i indhegninger.

med dyr og således bidrage til, at borgerne føler større tryghed ved at færdes i indhegningerne. Det er ligeledes forventningen, at utrygheden vil mindskes i takt med, at flere får konkrete erfaringer med færdsel i indhegninger, samt oplever, at der rent fysisk og geografisk i det enkelte område vil være langt mellem dyrene, og at de generelt ikke vil have interesse i at opsøge mennesker. Naturstyrelsen vil fortsat opsætte skilte med gode råd til hensigtsmæssig færdsel blandt dyrene ved indgange til indhegninger, og tillige stille oplysning om hvilke dyr, borgerne kan forvente at møde i den pågældende indhegning til rådighed flere steder.

13.2 Lokalt

13.2.1 Boserup Skov

I et høringssvar omhandlende Boserup Skov er man bekymret for etablering af græsning, pga. borgernes bekymring om færdsel blandt store græssende dyr.

I et høringssvar undrer man sig over, at Boserup Skov er blevet bort-prioriteret ift. græsning.

I et høringssvar vedrørende Boserup Skov anbefaler man at udvidelse af stævningen i området sker uden etablering af hegn, da det er til gene for fladefærdslen.

I et høringssvar vedrørende Boserup Skov opfordrer man til, at arealer med græsningsskov ikke udvides til at omfatte en større del af den urørt skov, selvom man finder finansiering til det.

Naturstyrelsens kommentarer:

Græsning er et vigtigt tiltag for at fremme biodiversiteten, men Naturstyrelsen anerkender også, at ikke alle er trygge ved at færdes i områder, hvor der færdes store græssende pattedyr bag hegn. I Boserup Skov finder Naturstyrelsen det hensigtsmæssigt, at fortsætte græsningen der er lokaliseret i Rørmosen. Græsningen har været etableret længe og har en positiv biodiversitetsmæssig effekt på området.

I forhold til bekæmpelse af ahorn (ær) er Naturstyrelsen opmærksom på, at midlertidig målrettet græsning, f.eks. med geder, kan være et effektivt virkemiddel.

Etablering af risgærder omkring stævningsskov er kulturhistorisk betinget. Omfanget heraf vil der blive taget stilling til i den konkrete forvaltning.

13.2.2 Farumskovene

I fire høringssvar vedrørende Farumskovene ønsker man højere ambitionsniveau ift. græsning. Flere steder i Farumskovene vil det være gavnligt for biodiversiteten med store græssende dyr.

I et høringssvar anbefaler man Naturstyrelsen at samarbejde med de tilstødende ejere af naturarealer såsom Baunesletten og Sortemosen for at udbrede afgræsning eller tilskynde anden form for helårsgræsning. Man foreslår derudover at danne spredningskorridorer fra Farumskovene til de urørte skove i Nørreskoven, Hareskoven mv.

I et høringssvar nævner man, at Naturstyrelsen bør forsøge at indgå samarbejde med kommunen om en samlet forvaltning af området med Sækken og Ryget Skov.

I et hørings svar anmoder den lokale orienteringsløberklub om at blive inddraget i udformningen af nye folde i Farum Lillevang-Terkelskov-Nyvang.

Naturstyrelsens kommentarer:

Pga. de eksisterende ejerforhold og antallet af offentlige veje er det Naturstyrelsens vurdering, at de eksisterende folde, som findes i området, skal opretholdes og udvides. Således planlægger Naturstyrelsen at udvide det afgræsede areal i Mølleådalene ved at udvide folden ved Klevads Mose både mod nord og syd, så hele Mølleådalene på dette stræk bliver afgræsset. Samtidig omlægges Mølleåstien på baggrund af ønsker fremsat af lokale brugere, så man kan færdes øst-vest uden at skulle gennem folden. Muligheden for at færdes langs åen og i folden opretholdes.

Naturstyrelsen er i dialog med den lokale orienteringsløberklub om adgang gennem den udvidede fold.

13.2.3 Klinteskoven

I et hørings svar omhandlende Klinteskoven påpeger man, at det er upræcist hvor der ønskes afgræsning i Klinteskoven. Derudover mangler der en præcisering ift., hvordan dyrene håndteres og deres forhold.

I et hørings svar omhandlende Klinteskoven nævnes det, at der ses positivt på udvidelsen af græsarealer for at fremme det lysåbne.

I et hørings svar vedrørende Klinteskoven har man ikke tiltro til, at en stor fold med dyr kan klare opgaven tilfredsstillende ift. Direktiv-forpligtigelserne. Man anbefaler muligheden for at fra/tilhegne delarealer for at få den ønskede effekt på området.

Naturstyrelsens kommentarer:

Af forvaltningsplanen fremgår af tekst og kortbilag, at den planlagte nye græsningsfold bliver syd for den eksisterende hegning, som omfatter Jydelej og området syd herfor. Den nye fold vil blive ca. 112 ha, hvilket giver en samlet græsning på ca. 190 ha, og vil omfatte arealet ned til facilitetszonen omkring Geocenter Møns Klint. Derudover indgår muligheden for at etablere afgræsning i den sydlige del af skoven, hvis de økonomiske og praktiske muligheder er til stede. Den endelige hegnslinje, græsningstryk m.m. er endnu ikke fastlagt detaljeret. Dette vil ske i en senere fase.

Forvaltningsplanen lægger op til reduktion af forekomsten af ahorn (ær) i skoven med ret høje fældningsgrader i de ærdominerede områder. Indførelse af græsning i samme område forventes at kunne reducere genvæksten af ahorn.

Naturstyrelsen er enig i, at der skal være mulighed for at styre græsningen, særligt i en indfasning, hvor græsningsdyrene skal lære det nye græsningsareal at kende. Midlertidige hegn kan være en del af løsningen, men der lægges også vægt på at få drikkevand til dyrene på det nye græsningsareal.

13.2.4 Myrdeskov

I et hørings svar nævnes det, at der allerede er dele af Myrdeskov, som er indhegnet med fire-tråds hegn. Man er uforstående over for valget af hegn, da der på skovvandringen blev nævnt to-tråds hegn, så skovens dyr kunne komme igennem.

I et høringssvar omhandlende Myrdeskov nævnes det, at man som rytter ikke vil kunne ride i indhegningen, da det er for farligt med løse heste og stude.

I et høringssvar påpeges det, at Myrdeskoven ikke er egnet til græsning, da den kun scorer 4 ud af 12 i afgræsningsprioriteringen.

I et høringssvar vedrørende Myrdeskov foreslår man at udvide den planlagte græsningsfold yderligere, så hegningen grænser op til Kastrupvej, da udvidelsen indeholder kalkrigt jord, og kan skabe gode resultater for både biodiversiteten og sårbare arter.

I et høringssvar omhandlende Myrdeskov er man uforstående overfor, at det skulle være nødvendigt at etablere en hegnkorridor langs sydsiden af skellet.

Naturstyrelsens kommentarer:

Græsning i Myrdeskov er af stor biodiversitetsmæssig betydning, hvilket også ses på erfaringerne fra den nærliggende privatejede Allindelille Fredskov. Omfanget af græsning foreslået i forvaltningsplanen er en afvejning af naturhensyn, friluftshensyn og hensyn til fortidsminder.

Græsning vil være en kombination af permanent hegning for husdyr, og forsøg med midlertidige folde med fx geder til bekæmpelse af ahorn. I de flytbare hegninger med geder vil der blive brugt flere-tråds hegn, da det er nødvendigt for at holde gederne inden for hegningen.

13.2.5 Svinkløv Plantage

I tre høringssvar ønsker man ikke at indhegne mere natur i Svinkløv Plantage. Indsætning af dyr vil hindre adgang for publikum og det vil påvirke muligheder for friluftslivet.

I et høringssvar vedrørende Svinkløv Plantage nævnes det, at man ikke kan finde information om hvilke typer af græssere der er tale om. Derudover nævnes, at der i notatet for følgegruppen til etablering af urørt skov findes anbefalinger som ligger langt udover mulighederne i dyrevelfærdsloven.

I to høringssvar foreslår man ændringer af placering af indhegning syd for Sletteåvej i Svinkløv Plantage. Man foreslår i stedet at indhegne den sydvestlige del af Svinkløv, som allerede grænser op til et indhegnet område.

I to høringssvar foreslår man, at mountainbikesporet ved Stenbjerg i den nordvestlige del af Svinkløv hegnes fra og udelades fra hegnslinjen, til glæde for mountainbikere og det generelle friluftsliv.

I et høringssvar vedrørende Svinkløv Plantage undrer man sig over, at man har udbygget stisystemer i skoven, og nu hegner man et område af plantagen, hvor der er høj tæthed af afmærkede stier.

Det nævnes i et høringssvar vedrørende Svinkløv Plantage, at man er bekendt med, at der har været et lokalt drevet projekt, hvor man har søgt penge til renovering af Maries Hus som støttepunkt for friluftsb brugere. Maries Hus er placeret midt i det hegnede område.

I et høringssvar nævnes det, at da Naturnationalpark Tranum blev udpeget, blev der peget på Svinkløv Plantage som værende det område, hvor dem som følte sig utrygge for indhegning/fritgående dyr, kunne dyrke friluftstiveter, da der ikke var planer om hegn eller dyr.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der er ikke taget stilling til hvilke dyr, der skal afgræsse de nye hegnede områder i forvaltningsplanen, men det vil typisk være enten kreaturer eller heste. På baggrund af høringssvarene for Svinkløv Plantage har Naturstyrelsen valgt at begrænse græsningen i området omkring Maries Hus, som ikke hegnes for at tilgodese friluftslivet.

13.2.6 Vesterskoven

I to høringssvar nævnes det, at indhegning af Vesterskoven i Silkeborg vil fra et turist-, motions- og idrætsmæssigt perspektiv være særdeles ærgerligt, da MTB-sporet i skoven er landskendt som "Danmarks længste" og har stor rekreativ værdi. Man foreslår, at Naturstyrelsen ændrer placeringen af indhegningen så MTB-sporet holder sig udenfor hegnslinjen.

I et høringssvar nævnes det, at Vesterskoven har fået en score på 5 ift. græsningspotentialet, og er derfor mindre biologisk oplagt til græsning. Kombinationen af det høje brugertryk på MTB-sporet i Vesterskoven og Naturstyrelsens vurdering af græsning har en begrænset effekt - anbefales det, at græsningsområdet tilpasses, så MTB-sporet friholdes for hegning og græsning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er ikke kun scoren, der afgør om der er fagligt grundlag for at afgræsse et givent område. De nævnte arealer er sydvendte skråninger, hvor der fremover vil være et mosaiklandskab af skovdækkede partier med hjemmehørende arter som skovfyr, bøg og eg, iblandet rødgran m.m. og derimellem lysåbne partier bestående af hede, overdrev og kildevæld. Denne type mosaiklandskab indeholder mange forskellige typer levesteder, som giver plads til et højt antal af arter og understøtte en høj biodiversitet. De lysåbne partier på de sydvendte skråninger vil have en høj indstråling af lys og varme, og derfor kunne fungere som værdifuldt levested for mange arter. De græssende dyr vil skabe en vigtig naturlig dynamik på arealerne, og græsning er vigtig for at kunne opretholde dele af området som lysåben natur.

Den endelige hegnslinje er endnu ikke fastlagt, der er indtil videre tegnet en skitse for mulige områder. Der vil forud for opsætning af hegn, være en dialog med borgerne på baggrund af de indkomne høringssvar, så der kan findes den bedst mulige løsning for både naturplejen og den fremtidige brug af arealet.

14. Ansvar

14.1 Generelt:

I seks høringssvar gøres Naturstyrelsen opmærksom på, at de generelle forhold omkring ansvarspådragelse for erhvervmæssig guidning, foreningsledere, skolelærer m.fl. der har voksne, børn og unge med i naturen under ansvar. Forhold som kan virke reducerende på mulighederne for at opholde sig i de skove, der indhegnes til græsning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Adgang til færdsel i naturen (strande, klitfredede områder, skove og udyrkede arealer) sker på borgernes eget ansvar, hvilket fremgår af adgangsbestemmelserne i naturbeskyttelseslovens §§ 22-26 (LBK nr. 240 af 13/03/2019).

Naturstyrelsen formidler på www.naturstyrelsen.dk samt i begrænset omfang via skiltning i de respektive indhegnede naturområder gode råd til færdsel i indhegninger med større græssende pattedyr¹.

Erhvervsmæssige aktiviteter kræver altid grundejerens tilladelse, og vedrørende de statslige arealer skal der ske henvendelse til Naturstyrelsens relevante lokale enhed. I den forbindelse går styrelsen også gerne i dialog om mulige steder til guidede ture, også uden for indhegninger.

Ligeledes går Naturstyrelsen gerne i dialog om mulige steder til forenings- og skoleudflugter i naturen, også uden for indhegninger, uanset om den pågældende aktivitet ikke kræver styrelsens tilladelse.

15. Dyrevelfærd

15.1 Generelt

I et høringssvar nævnes det, at Naturstyrelsen bør og skal undlade helårsgræsning. Dyr skal hjemtages til stald-anlæg om vinteren.

I fire høringssvar nævnes det, at dyrene vil få problemer med parasitter og lange deforme hove/klove på grund af manglende naturligt slid.

I et høringssvar nævnes det, at der potentielt kan opstå fastklemthed i forbindelse med de hegnede dyr og vådområder.

I to høringssvar udtrykkes der en bekymring for, at arealer med helårsgræssende dyr, der er henlagt til urørt skov, vil blive domineret af giftige planter såsom gyvel, bregner, eng- og vårbrandbæger.

I tre høringssvar er man bekymret for græsning, hvis Naturstyrelsen ønsker at bruge samme udgangspunkt/metode som i nationalparkerne og rewilding.

I et høringssvar nævnes det, at der ikke er en beredskabsplan for græssende dyr i urørt skov. Der er en bekymring for, at dyrene ikke må fodres, ikke skal være under tilsyn eller mærkes samt ende med at dø og blive til ådsler.

I et høringssvar nævnes det, at dyrene ikke kan holde arealerne lysåbne, og det er uetisk at tvinge dem til at æde føde, der ikke er naturligt for dem.

I et høringssvar påpeger man, at der kan være problemer med dyrevelfærd, da et skadet eller sygt dyr i praksis vil være umulig at finde og aflive. Det vil være svært at fange dyret på et stort og tæt skovbevokset areal.

I et høringssvar spørger man, hvordan dyrene vil blive forvaltet i forhold til de grundlæggende principper i dyrevelfærdsloven, især nu da der er lovgivet om muligheder for dispensationer?

---

¹ <https://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/regler-i-naturen/indhegninger/>

Naturstyrelsens kommentarer:

For de urørte skove, hvor der går store græssende pattedyr i indhegninger, er det som alle andre arealer, private som offentligt ejede, dyrevelfærdsloven, der gælder og skal efterleves. Dyrene skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst mv., og tilsynet med dyr skal foregå på individniveau. Det er kun i de kommende naturnationalparker, at Naturstyrelsen kan vælge at ansøge Fødevarestyrelsen om dispensation fra dyrevelfærdsloven til at føre tilsyn med dyr på bestandsniveau. Det er derfor ikke muligt at søge om dispensation fra dyrevelfærdsloven i urørt skov, der ikke samtidig er placeret inden for en naturnationalpark.

I områder, hvor der planlægges græsning i urørt skov, kan Naturstyrelsen vælge, om der skal udsættes egne dyr på naturarealerne, eller om Naturstyrelsen vil gøre brug af forpagtningsaftaler, hvor dyrene således vil tilhøre en privat dyreholder. Det er dyreholderen, som har ansvaret for de indhegnede dyr og dermed også ansvaret for at føre et individuelt tilsyn med dyrene. De indhegnede arealer i urørt skov vil typisk være langt mindre end i naturnationalparkerne, og det vil derfor være nemmere for dyreholder at finde sine dyr og føre det individuelle tilsyn med dyrene.

Ud fra naturbeskyttelsehensyn vil Naturstyrelsen have fokus på, at tilskuds-fodring på statens værdifulde naturarealer begrænses mest muligt. Tilskuds-fodring bør således kun forekomme, hvis det vurderes nødvendigt for at sikre god dyrevelfærd på arealerne. For arealer, hvor dyrene går ude hele året, kan tilskuds-fodring være nødvendigt i fx langvarige perioder med frost og sne, men også om sommeren med langvarig tørke kan det komme på tale. I de tilfælde, hvor Naturstyrelsen gør brug af helårsgræsning, vil Naturstyrelsen i samarbejde med den private dyreholder udarbejde en beredskabsplan, hvor det aftales med dyreholder hvilke tiltag og aktiviteter (fx fjernelse af dyr eller tilskuds-fodring) der skal igangsættes og i hvilken rækkefølge, hvis der måtte opstå en situation hvor føderessourcen bliver knap.

Det er dyreejers eget ansvar at vurdere, hvorvidt giftige planter på arealet kan være et problem i forhold til dyreholderens egne dyr. Dyr, der anvendes i naturplejen og er vant til at færdes ude og finde føden selv, har typisk lært, hvilke planter de kan spise, og hvilke de ikke kan tåle at spise for meget af på en gang.

I urørte skove med græsning, hvor Naturstyrelsen gør brug af egne dyr, skal styrelsen overholde nøjagtig de samme krav og regler i dyrevelfærdsloven som alle private dyreholdere. Naturstyrelsens lokale medarbejdere, der har ansvar for at føre tilsyn med dyrene, er vant til at arbejde med dyr og ved, hvor dyrene færdes i områderne. For at sikre at styrelsens medarbejdere med ansvar for dyr har de bedste forudsætninger for at udvikle deres kompetencer ift. dyrevelfærd, tilbydes løbende kurser mv. for medarbejderne.

16. Inddragelse

16.1 Generelt

I 12 hørings svar udtrykker man en bekymring for den manglende inddragelse af offentligheden, de lokale brugere og interessenter. Man har ikke følt, at der er blevet oplyst ordentligt om disse store ændringer, hvilket resulterer i manglende opbakning hos lokale brugere, friluftsforeninger m.m.

I et hørings svar undrer man sig over, det eksisterende Adgangsforum ikke har inddraget eller spurgt til råds i forberedelsen af urørt skov. Naturstyrelsen kunne have kvalificeret arbejdet, i særdeleshed arbejdet med adgang og fri-luftsliv.

I et hørings svar opfordrer man Naturstyrelsen og Miljøministeriet til fremover at være mere kommunikative omkring de forvaltningsplaner, der måtte komme.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har tilstræbt at inddrage relevante borgere og brugergrupper i forbindelse med udarbejdelsen af forvaltningsplanerne. Der har under processen for tilvejebringelse af forvaltningsplanerne været lokal inddragelse i form af brugerråds- og borgermøder, som blev annonceret på Naturstyrelsens hjemmeside samt lokalaviser for at sikre, at der blev taget hensyn til de forskellige interesser, der er i skovene. Desuden vil Naturstyrelsen målrette sin formidlingsindsats både nationalt og lokalt på at fortælle om urørt skov i de kommende år.

Arbejdet i Adgangsforum blev sat i bero ifm. med det politiske arbejde med at se på adgangsreglerne til naturen; derfor kunne Adgangsforum ikke indgå i Naturstyrelsens høringsforslag om urørt skov.

16.2 Lokalt

16.2.1 Augustenborg Skov

Sønderborg Kommune håber, at Naturstyrelsen i fremtiden stadig kan indgå partnerskaber omkring fremtidige aktiviteter og projekter i Augustenborg Skov, da der er særlige bevaringsinteresser i området.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen ønsker fortsat at være en god samarbejdspartner for Sønderborg Kommune og andre, og styrelsen anerkender den særlige historik omkring Augustenborg Skov. Dog forventes det ikke, at der skal ske stor udbygning af hverken faciliteter eller aktiviteter i skoven. Det er forventet, at det aktuelle niveau (eksisterende aftaler/samarbejder) opretholdelse.

16.2.2 Boserup Skov

I et hørings svar vedrørende Boserup Skov opfordrer man Naturstyrelsen til at invitere til dialogmøde om forvaltningsplanen for lokale brugere, sport- og fritidsorganisationer i lighed med projektgruppemøder ifm. forvaltningsplaner for nationalparkerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har tidligere i processen for forvaltningsplanen omhandlende Boserup Skov inviteret og afholdt borgermøde. Naturstyrelsen er opmærksom på at inddrage relevante interessenter i forvaltningen af de urørte skove. Det vil tage udgangspunkt i Naturstyrelsens brugerråd og kan også ske ved f.eks. skovvandring.

16.2.3 Gentofteskovene

I et høringssvar nævnes det, at skovens nuværende og kommende brugere skal tilbydes mere viden om urørt skov og de tilhørende større naturindsatser samt hvad det vil betyde for Gentofteskovene i de kommende 15 år.

I et høringssvar fra DN Gentofte ønsker foreningen at blive orienteret, når der foreligger planer for konkrete indsatser vedr. forvaltningsplanerne for Gentofteskovene.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksom på, borgerne skal informeres om de konkrete indsatser, som skal finde sted i skoven, inden indsatsen udføres. Naturstyrelsen vil tage kontakt til DN Gentofte for at drøfte inddragelse af foreningen i kommunikation mv.

16.2.4 Jægersborghegn, Rudeskov og Ravnsholm

I et høringssvar vedrørende Jægersborg Hegn, Rude Skov og Ravnsholm ønsker Rudersdal Kommune at indgå i dialog og koordinering med Naturstyrelsen Hovedstaden om implementering af forskellige indsatser, der knytter sig til forvaltningsplanen. Ikke mindst forhold der angår hydrologiprojekter samt adgang og friluftsliv.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er i dialog med kommunen om udvidelsen af Jægersborg Dyrehave til Skodsborgvej, og Naturstyrelsen er også i dialog med kommunen om hydrologiprojekterne i skovene. Naturstyrelsen er opmærksom på, at nye vådområder kan nødvendiggøre, at der skal etableres nye stier af hensyn til friluftslivet.

16.2.5 Myrdeskov

I et høringssvar nævnes det, at lokalbefolkningen ønskes inddraget. De fremmødte fik forelagt planen for Myrdeskov til skovvandring, men Naturstyrelsen har ikke lyttet til de lokales kritik og løsningsforslag.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har afholdt skovvandring og har efterfølgende været i dialog med flere interessenter. Forvaltningsplanen afspejler afvejningen af naturhensyn, friluftshensyn og hensynet til fortidsminder.

16.2.6 Svinkløv Plantage

I tre høringssvar omhandlende Svinkløv Plantage nævnes det, at inddragelsen af borgere, lokale interessenter og generel information har været ikke eksisterende. Til borgermødet vedr. planerne blev det ikke oplyst, at plantagen skulle indhegnes. Naturstyrelsen bør være mere meddelsomme over for de lokale.

Naturstyrelsens kommentarer:

Ud over inddragelse af enhedens brugerråd har NST Thy gennemført to offentlige ture i området om implementeringen af urørt skov efter lokal annoncering og har op til offentliggørelsen af forslaget til forvaltningsplanen løbende haft en dialog med bl.a. MTB-brugere om de forandringer, der kunne forventes. Det noteres, at der ønskes yderligere inddragelse i fremtiden.

17. Klima og CO₂

17.1 Generelt

I to hørings svar er man bekymret for, at urørt skov vil medføre store CO₂ udledninger. Hvorfor vil Naturstyrelsen øge udledningen ved at fælde og veteranisere sunde træer, og derefter udlægge dem i urørt skov, hvor det vil frigive store mængder CO₂.

I 22 hørings svar nævnes det, at udlægningen af urørt skov vil medføre CO₂ belastning på 2 mio. ton CO₂ per år i en længere periode for derefter at falde til 1,2 mio ton per år

I 22 hørings svar skriver man, at der bør indregnes substitutionseffekten i klimaregnskabet, da det kan påvirke CO₂ besparelser såsom at udskifte byggematerialer fra beton og stål med bæredygtigt træ.

I et hørings svar spørger man ind til, hvorfor Naturstyrelsen ikke støtter den grønne omstilling, så der er træ nok til erstatte beton og stål i byggeriet, samt kul, olie og gas med biomasse?

Naturstyrelsens kommentarer:

Udlægning af urørt skov som vedtaget af regeringen og aftalepartnere, skal ikke ses som et klimatiltag, men et biodiversitetstiltag. Hovedformålet er at sikre og udvikle biodiversiteten, så dyr og planter får bedre levevilkår. Dette gælder ikke mindst truede og sårbare arter.

Vurdering af klimaeffekter af urørt skov er komplekst, idet effekterne bl.a. er meget afhængige af hvilken tidshorisont, der ses på, fordelingen af hhv. hjemmehørende eller ikke-hjemmehørende træarter i de områder, der udpeges, og om hvilken konkret arealforvaltning, der foretages. Generelt vil skove udlagt til urørt skov på langt sigt lagre mere CO₂ (kulstof) i skovene end skove, hvor der løbende udtages træ til hugst og salg, mens det selvsagt forholder sig omvendt i forhold til evt. anvendelse af de skovede træer i byggeri og andre steder, hvor træet kan fortrænge mere klimabelastende produkter som f.eks. stål og beton. På kortere sigt (bl.a. som et resultat af op til 25 års naturgenopretning i urørt skov) kan lageropsparingen være modsat, f.eks. hvis ikke-hjemmehørende træarter af hensyn til biodiversiteten hugges hurtigere efter omlægning til urørt skov end de ellers ville blive. I så fald vil kulstofbindingen falde på kort sigt og først kunne stige igen, hvis ny skov vokser frem.

Generelt er det vanskeligt at kvantificere substitutionseffekter og dokumentere, i hvilket omfang sådanne effekter vil påvirke det danske klimaregnskab. Der vurderes derfor dels at mangle faglig konsensus ift. estimering af substitutionseffekter og dels er der stor usikkerhed om den fremtidige klimagevinst ved anvendelse af træprodukter sammenlignet med fx alternative byggematerialer såsom stål og beton. For så vidt angår substitutionseffekter er der både en forventning og målsætning om, at produktionen af fx stål og beton alt andet lige vil blive mindre CO₂ belastende og dermed vil substitutionseffekten også reduceres.

I forhold til den nye udpegning af urørt skov er konklusionen i en klimafremskrivningsrapport udarbejdet af Institut for Geovidenskab og Naturressourcer

på Københavns Universitet (IGN²), at udlæg af de 29.000 ha urørt skov, set i forhold til fortsat naturnær skovdrift, kan føre til en merudledning på 77 kilotons CO₂-eq per år frem mod år 2100 i såkaldt "samlet" effekt, dvs. inkl. substitutionseffekter. Det fremgår også, at hvis man betragter effekten ift. LULUCF-regnskabet, så er urørt skov bedre for klimaet end fortsat naturnær skovdrift (svarende til 143 kilotons CO₂-eq per år frem mod år 2100), hvilket tilskrives det forhold, at der sker en større stigning i kulstoflageret i urørt skov frem for i en skov med fortsat skovdrift. Det fremgår også af IGN's klimafremskrivningsrapport, at der er en række væsentlige usikkerhedsfaktorer knyttet til klimafremskrivning f.s.v.a. skov, bl.a. på grund af tidshorizonten, skovens bonitet og produktion, ændringen i substitutionseffekt m.fl. Derudover bemærkes det, at IGNs beregninger for fortsat naturnær skovdrift (generisk skovdrift) tager udgangspunkt i en væsentlig større årlig hugst (ca. 1 mio. m³/år) for Naturstyrelsens arealer sammenholdt med Naturstyrelsens egne erfaringstal (ca. 0,6 mio. m³/år), hvilket må forventes at reducere forskellen mellem de to scenarier. Endvidere er der i beregningerne ikke taget udgangspunkt i de konkrete udpegninger og forvaltningsplaner men derimod gennemsnitsarealer med tilhørende forventede naturgenopretningstiltag.

Naturstyrelsen har yderligere med Københavns Universitet aftalt at få yderligere forskningsbaseret rådgivning, der redegør for de positive og negative klimaeffekter ved genopretning af naturlig hydrologi i skovene. Herunder anbefalinger til hvordan man, hvis muligt, gennem projekttilrettelæggelsen kan mindske negative og øge positive klimaeffekter ved genopretning af naturlig hydrologi i skovene.

18. Biodiversitet

18.1 Generelt

I et høringssvar er man bekymret for den manglende inddragelse af andre biodiversitets-fremmende metoder ud over urørt skov og rewilding.

I et høringssvar anbefaler man, at det skal være muligt at udtage effekter til gavntræ, uden det er af særlige hensyn til sårbare og truede arter, men blot for at gavne flora og fauna, som er afhængige af lavere og lysåben vegetation.

I et høringssvar anerkender man nødvendigheden for levestedsforvaltning, hvormed der vil være midlertidig inddragelse i den lovlige adgang. Det skal dog baseres på reelle og faktuelle forhold, og begrænses til det kun nødvendige.

I 22 høringssvar påpeges det, at artsrigdommen vil blive truet, medmindre man løbende foretager plejeindgreb for at skabe lysåben natur i urørt skov samt at problemet med artsrigdom i højere grad er knyttet til det åbne land.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der er flere værktøjer til at forbedre naturens tilstand i skovene. Det er politisk besluttet at benytte urørt skov som det primære værktøj på statens skovarealer. I EU's biodiversitetsstrategi er nævnt mål om at udvikle de skove, der

² https://static-curis.ku.dk/portal/files/298732868/KF22skov_drivhusgasregnskab_rapport.pdf

potentielt kan opnå status som skovhabitatnatur, og her peges også på udlægning af urørt skov også som det primære virkemiddel.

Der vil derudover fortsat være mulighed for forvaltning i de urørte skove for at understøtte og tilgodese biodiversiteten ud fra en lokal vurdering, hvad arter og naturtyper har brug for ifht. en gunstig udvikling.

18.2 Lokalt

18.2.1 Boserup Skov

I et hørings svar vedrørende Boserup Skov nævnes det, at ahorn (ær) optræder invasivt og bør mindskes eller standses helt, da arten er et problem for biodiversiteten i skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksom på, at ahorn (ær) i dele af Boserup Skov optræder dominerende. Løvtræet ahorn vil være fortsat være en del af den urørte skov, men der kan være områder, hvor der vil være opmærksomhed på målrettede tiltag for at begrænse dens tilstedeværelse. Dette kan fx som tidligere nævnt bestå af midlertidige folde med gedegræsning.

18.2.2 Klinteskoven

I et hørings svar omhandlende Klinteskoven er man usikker på, hvilke arter, Naturstyrelsen mener, der mangler i området, og som Naturstyrelsen mener vil indvandre ved udlægningen af urørt skov.

Naturstyrelsens kommentar:

Af tabeller i forvaltningsplanen fremgår hvilke truede, sjældne og beskyttede arter, der er kendt fra Klinteskoven. Mange af disse er knyttet til levesteder, der er sparsomt repræsenteret i skoven i dag, fx overgangszoner mellem skov og åbent land. Forvaltningsplanen har bl.a. til formål at sikre større levestedsmæssig variation og derved fastholde de sjældne arter samt danne grundlag for udvikling af bestande og muliggøre indvandring af nye individer. På langt sigt vil fx mere dødt ved formentligt resultere i, at flere arter, der er knyttet til den type levesteder, vil indvandre eller blive mere talrige, men det konkretiseres ikke nærmere i planen.

18.2.3 Svinkløv Plantage

I et hørings svar vedrørende Svinkløv Plantage spørger man, hvordan Naturstyrelsen tør gå ind og ændre på biotoper, hydrologi, udsætte store græssere mv. når Svinkløv Plantage er i god biologisk stand, og forandring muligvis betyder, at arter forsvinder.

Naturstyrelsens kommentarer:

Med forvaltningsplanen er der netop lagt vægt på at tilgodese sjældne arter og genoprette levesteder i skoven med mulighed for mere naturlig dynamik. Der er derfor et stort potentiale i skoven ved at give mere plads til kildevæld, heder, skræntforløb, moser og skovenge, samtidigt med sjældne arter tilgodeses ved en øgning af dødt ved og ikke mindst ved indhegninger, hvor der skabes et større samspil mellem skov og lysåben natur.

19. Rødlisten og bilag IV-arter

19.1 Generelt

I 22 hørings svar kritiseres rødlisten. Faldet i rødlisteindekset er opnået ved, at et stort antal arter i fremgang er taget ud af sammenligningen. Det er misvisende, at Naturstyrelsen ikke forholder sig til de arter, der har skiftet status. På baggrund af rødlisteopgørelsen mener man derfor ikke, at man kan dokumentere, at man har en biodiversitetskriser i Danmark.

I 22 hørings svar nævnes det, at der mangler en opgørelse over de tilstedeværende bilag IV-arter for de enkelte områder.

Der nævnes i 22 hørings svar, at tiltag som lysningshugster, veteranisering mv. kan have en negativ indvirkning på bilag IV arternes yngle og rastepladser.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er Miljøstyrelsen, som er myndighed og ansvarlig for udarbejdelse af den danske rødliste, hvorfor der henvises til denne myndighed.

Naturstyrelsen har som følge af manglende vurdering af bilag IV-arter udarbejdet en væsentlighedsvurdering jf. habitatdirektivet, hvor udpegningsgrundlag og bilag IV-arter indgår.

20. Stillezoner

20.1 Generelt

I to hørings svar nævnes det, at ved udlæggelse af faunalommer/stillezoner vil der komme mere færdsel i resten af skoven, hvilket vil skabe trængsel, og der kan blive behov for at udvide eller adskille stier.

I et hørings svar nævnes det, at for at sikre optimale leveforhold for hjortevildtet er det nødvendigt med områder uden menneskelig aktivitet.

Naturstyrelsens kommentarer:

I de urørte skove udlægges ikke faunalommer, da de kun finder anvendelse i planerne for nationalparkerne. Offentligheden har jf. naturbeskyttelsesloven (LBK nr. 240 af 13/03/2019) ret til at færdes alle steder i offentlige skove. I sjældne og helt særlige tilfælde kan Naturstyrelsen lukke helt eller delvist for offentlighedens adgang på statsejede arealer jf. Naturbeskyttelsesloven §27 stk. 1.

De stillezoner, der indgår i forvaltningsplanerne for urørt skov, er et forvaltningsmæssigt tiltag, der viser, at her ønsker Naturstyrelsen ikke at etablere friluftsfaciliteter. Stillezonerne er for at bevare mulighederne for det stille friluftsliv til borgerne, hvor der ikke er ridestier, mountainbikespor, hundeskove eller andet.

20.2 Lokalt

20.2.1 Boserup Skov

I et høringssvar nævnes det, at man savner en beskrivelse af områder med stilleskov i Boserup Skov. Naturstyrelsen har tidligere udpeget den østlige del af skoven som stilleskov, og der bør indgå et afsnit i forvaltningsplanen om forvaltning af stilleskove særlige hensyn.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forvaltningsplanen ændrer ikke på den nuværende udpegning af stillezone i Boserup Skov eller forvaltningen heraf.

21. Lovgivning

21.1 Generelt

I 22 høringssvar nævnes det, at forvaltningsplanerne ikke tager tilstrækkeligt hensyn til Natura 2000. Områderne bør få særlig opmærksomhed og forvaltes iht. EU Habitatdirektivet.

I et høringssvar nævnes det, at det er uacceptabelt, at der ikke skal foretages miljøvurderinger. Naturstyrelsen skal bevise, at der ikke sker skade på vegetationen og beskyttede arter. Afvisningen er et muligt brud på iht. EU's habitatdirektiv.

I 22 høringssvar udtrykkes et ønske om, at Naturstyrelsen i henhold til habitatdirektivet laver målrettede planer, der er tilpasset hvert enkelte område, og udføres efter gældende love, fredninger og direktiver.

I 22 høringssvar påpeger man, at hvis Naturstyrelsen påvirker et Natura 2000 område skal der iht. Miljøvurderingsloven foretages en miljøvurdering.

Det nævnes i 22 høringssvar, at selvom Naturstyrelsen skønner, at det ikke er nødvendigt at foretage en miljøvurdering, skal der ifølge habitatdirektivet foretages en miljøvurdering ved tilstedeværelse af bilag IV arter. Inden godkendelse af forvaltningsplanerne bør Naturstyrelsen derfor foretage en decideret miljøvurdering iht. lovgivningen på området.

I 22 høringssvar undrer foreningen sig over, at screeningen tilknyttet forvaltningsplanen ikke angiver en eneste væsentlig påvirkning på miljøet og området

I et høringssvar påpeger man, at det er rystende, at Naturstyrelsen ikke bliver afkrævet at lave en VVM ifm. disse projekter.

Naturstyrelsens svar:

Udpegningen af urørt skov er ikke kompromitterende for habitatdirektivet, idet de nye Natura 2000-planer nævner urørt skov som et værktøj til at opnå bedre tilstand for skovnaturtyperne. Derudover har Naturstyrelsen, som følge af manglende vurdering af bilag IV-arter, udarbejdet en væsentlighedsvurdering jf. habitatdirektivet, hvor udpegningsgrundlag og bilag-IV arter indgår. Dette er udarbejdet for hver af de 22 forvaltningsplaner og vil være en del af de kommende forvaltningsplaner for urørt skov.

Naturstyrelsen har jf. miljøvurderingsloven gennemført en miljøvurdering af planerne for udpegning af urørt skov og de overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov på statens arealer. Naturstyrelsen har i miljørapporten belyst de miljøfaktorer, der blev udpeget i afgrænsningsrapporterne. I miljørapporten er der også en væsentlighedsvurdering.

I forbindelse med de 22 forvaltningsplaner for urørt skov har Naturstyrelsen på baggrund af rådgivning fra Kammeradvokaten om forståelsen af bl.a. EU-domstolens praksis om miljøvurderingsloven, ændret praksis, og vil fremadrettet kun træffe afgørelse om miljøscreening for forvaltningsplaner, når der er krav om det. Forvaltningsplanerne er ikke automatisk omfattet af miljøvurderingsloven, og der er derfor heller ikke pligt til at foretage miljøscreening for planerne. Naturstyrelsen har dog stadig pligt til at træffe afgørelse om miljøscreening i de tilfælde, hvor planerne vil have en væsentlig indvirkning på et habitatområdet. Derudover vil Naturstyrelsen fremadrettet beskrive vurderingerne mere tydeligt, end det blev gjort i de første forvaltningsplaner, hvormed det vil tydeliggøres, hvorfor planerne ikke vil have en væsentlig negativ påvirkning af Natura 2000-områderne eller strengt beskyttede arter. Som hidtil vil kommende forvaltningsplaner gennemgå en offentlig høring, og Naturstyrelsen vil fortsat inddrage de inputs der kommer i forbindelse med høringsperioden.

21.2 Lokalt

21.2.1 Klinteskoven

I et høringssvar vedrørende Klinteskoven nævnes det, at det er uklart hvad der menes med "bedre Natura 2000-forhold". Hvilke organismer, vil Naturstyrelsen ophjælpe med de planlagte tiltag?

I et høringssvar vedrørende Klinteskoven påpeger man, at der med Femernforbindelsen og Vordingborg Kommunes indsats på turismeområdet, skal ske planlægning og zonerings. Især hvis Natura 2000 forpligtigelserne, særligt i forhold til fugle, skal overholdes.

I et høringssvar omhandlende Klinteskoven nævnes det, at larmende outdoor aktiviteter ikke er foreneligt med Natura 2000 forpligtigelserne. Naturstyrelsen bør friholde området nord for klintevejen for outdoor- og publikumstiltag, og i stedet give plads til den stille naturoplevelse.

Naturstyrelsens kommentar:

Med bedre "Natura 2000-forhold" menes bedre forhold for arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget for Klinteskoven som internationalt naturbeskyttelsesområde, såvel habitat- som fuglebeskyttelsesområde (under ét: Natura 2000-område).

Driftsplanerne forholder sig ikke til overordnede planmæssige forhold, herunder aktiviteter mv. vedrørende turisme. Naturstyrelsen har foretaget en screening af planen iht. miljøvurderingsloven, som var i høring sammen med planen. I den forbindelse er det vurderet, at planen ikke er i konflikt med Natura 2000 forpligtigelserne.

Forvaltningsplanen lægger ikke op til ændret brug af området ift. friluftsliv. Miljøstyrelsen foretager som en del af Natura 2000-planlægningen en vurdering af trusler i forhold til arter og naturtyper på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag. Denne vurdering fremgår af basisanalysen og udmøntes i Natura 2000-plan og påfølgende handleplaner og plejeplaner.

21.2.2 Rise, Søst og Langbjerg Skove

I et høringssvar for Rise, Søst og Langbjerg Skove nævnes det, at forvaltningsplanen bør forholde sig til både den nuværende og den kommende Natura 2000-plan.

I et høringssvar vedrørende Rise, Søst og Langbjerg Skove nævnes det, at Naturstyrelsen skal være opmærksom på Natura 2000-planens målsætning om at sikre elle- og askeskov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen forholder sig i den udarbejdede forvaltningsplan for Rise, Søst og Langbjerg Skove til den nuværende og gældende Natura 2000-plan.

I væsentlighedsvurderingen har Naturstyrelsen taget udgangspunkt i begge Natura 2000-planperioder – dvs. de gældende planer fra 2016-2021 og de kommende planer fra 2022 – 2027, da Natura 2000-planerne for perioden 2022 – 2027 i skrivende stund ikke er endeligt vedtaget.

Naturstyrelsen er opmærksom på, hvis en ny Natura 2000-plan tilsidesætter dele af forvaltningsplanen, vil det tages med i den fremadrettede gennemførelse.

Naturstyrelsen er opmærksom på Natura 2000-planens målsætning i det omfang elle- og askeskov forefindes.

21.2.3 Svinkløv plantage

I tre høringssvar nævnes det, at der i færdselsloven står, at heste, kreaturer mv. ikke må færdes på vej uden de er forsvarligt bevogtet. De ønskede indhegninger i Svinkløv plantage er placeret på de mest besøgte steder, og særligt hegningen fra Slette Å til Svinkløvvej dækker vandrestier, MTB-spor, ridestier mv.

I to høringssvar nævnes det, at beslutningen er fortaget uden en miljøvurdering. Svinkløv plantage er derudover Natura 2000 område. Naturstyrelsen har taget beslutningen udelukkende på en screening.

Naturstyrelsens kommentarer:

Som tidligere nævnt i afsnit 11.2.6 og 13.2.5 udtages væsentlige dele af nye hegninger foreslået i forvaltningsplanen, og dermed tilgodeses friluftslivets allerede eksisterende stier og ruter, der nu alle forløber uden for hegn.

I forbindelse med den nye praksis, som nævnt i høringsnotatet s. 8, har Naturstyrelsen udarbejdet væsentlighedsvurderinger, hvor vurderingerne tydeliggøres i højere grad end det blev gjort i første forvaltningsplan. I den udarbejdede væsentlighedsvurdering for Svinkløv Plantage tydeliggøres det, hvorfor planen ikke har en væsentlig negativ påvirkning af Natura 2000-området eller strengt beskyttede arter.

22. Fortidsminder og kulturmiljø

22.1 Generelt

I et høringssvar nævnes det, at der skal arbejdes med bevaringsværdige eksempler, fortidsminder, på biologisk kulturarv af ældre og sjældnere karakter – både lokalt og nationalt.

Naturstyrelsens kommentarer:

Som det nævnes i de overordnede retningslinjer³, er fortidsminder i skove, der udpeges til urørt skov, beskyttet af museumslovens regler som hidtil. Deres tilstand må ikke ændres, og plejepligten kan og vil ikke blive tilsidesættes.

22.2 Lokalt

22.2.1 Augustenborg Skov

I to høringssvar nævnes det, at Augustenborg skov er udpeget til et værdifuldt kulturmiljø i kommuneplanen, og dermed omfattet af specifikke retningslinjer. Man mener ikke, at forvaltningsplanen eller screeningen for Augustenborg skov forholder sig til denne øvrige planlægning. Man anbefaler, at Naturstyrelsen ikke tilsidesætter denne planlægning, men forholder sig til at Augustenborg er en vigtig del af et værdifuldt kulturmiljø, der opleves i sammenhæng med Augustenborg by, slot og park.

I et høringssvar vedrørende Augustenborg anbefales det, at der i forvaltningsplanen, under afsnittet "Status – kulturmiljø og fortidsminder", laves en fyldestgørende og veldokumenteret beskrivelse af skovens elementer som strækker sig tilbage fra hertugens tid for at sikre kulturmiljøet.

I flere høringssvar nævnes det, at der bør ske en sikring af Augustenborg skov som grøn kulturarv.

I et høringssvar nævner man, at der i forvaltningsplanen bør laves en formulering om, at der i fremtiden vil være mulighed for at planlægge nye aktiviteter i skoven, som understøtter kulturmiljø og fortidsminder.

Det nævnes i et høringssvar fra Sønderborg kommune, at der arbejdes på et byudviklingsprojekt omhandlende hertugernes Augustenborg. Det samlede projekt vil omfatte Augustenborg skov, som er en del af det samlede kulturmiljø. Foreløbige projekter og borgerinitiativer for skoven omhandler rekreative oplevelser i skoven, mulighed for informationsskiltning.

I et høringssvar fra Sønderborg Kommune er man uforstående for, at fremtiden for Augustenborg Skovs kulturmiljø ikke søges opretholdt og sikret på lignende vilkår som andre forvaltningsplaner for urørt skov. Det, at Naturstyrelsen ikke tilgodeser kulturmiljøet fordi natursyn vægter højere virker paradoksalt, da der er tale om et kulturmiljø, der har kunnet sameksistere med naturen.

I to høringssvar vedrørende Augustenborg finder man det afgørende, at tre lindealléer bevares og på lang sigt fornyes, da en fjerning eller opløsning af disse alléer vil afskære og indsnævre kulturmiljøet.

---

³ https://naturstyrelsen.dk/media/334143/bilagb_overordnede-retningslinjer-for-uroert-skov.pdf

I et høringssvar henstiller man til, at der foretages en grundere forundersøgelse af den kulturhistoriske side i Augustenborg Skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen anerkender Augustenborg Skovs særlige historie, men påpeger samtidig, at der netop også historisk har været en markant forskel på parkens stramme opbygning og den mere lystskovsprægede skov.

På et møde mellem Sønderborg Kommune, Museet på Sønderborg Slot og Naturstyrelsen blev det påpeget, at der på skyggekorst kan erkendes konturer af et kvadratisk busketanlæg. Dette vil blive indføjet i forvaltningsplanen. Ligeledes vil formuleringen i planen om lindealleerne blive ændret således, at der åbnes for, at der vil kunne ske genplantning af lind. Dog vil det ikke være en forpligtelse for Naturstyrelsen at opretholde eller genetablere alleerne.

Naturstyrelsen vil fortsat tilgodese kulturmiljøet i Augustenborg Skov således som staten er forpligtet til gennem lovgivningen. Udpegning til urørt skov ses ikke at være i modstrid med hensynet til kulturmiljøet generelt eller til retningslinjerne for værdifulde kulturmiljøer specifikt.

Naturstyrelsen mener ikke, at der er behov for en særlig formulering i forhold til nye aktiviteter, som understøtter friluftsliv, kulturmiljø og fortidsminder, da det er dækket af de generelle retningslinjer og skovens størrelse og mængden af eksisterende aktiviteter betyder, at øget udbygning vil være begrænset.

22.2.2 Klinteskoven

I et høringssvar vedrørende Klinteskoven skriver man, at det vil være en kulturel fejltagelse at fjerne træer på Timmesøbjerg, som man mener har fungeret som tilflugtsborg under Venderkrigene.

Naturstyrelsens kommentar:

På Timmesøbjerg og de øvrige kalktoppe med gammel og længe urørt bøgeskov i den sydlige del af Klinteskoven vil der i henhold til forvaltningsplanen hverken blive fjernet eller veteraniseret træer. Her findes nogle af Klinteskovens bedste eksisterende veterantræer. Der er i planen angivet en mulig rydning / skovlysning i en yngre bevoksning ved foden af Timmesøbjerg, hvilket kan tjene til bedre lyseksponering af veterantræerne på "bjerget".

22.2.3 Myrdeskov

I et høringssvar vedrørende Myrdeskov ærgres man sig over, at Naturstyrelsen ikke arbejder med afskrab i Myrdeskov pga. fortidsminder.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksom på, at afskrab kan have betydelige biodiversitetsmæssige gevinster ud fra de erfaringer, der er i den privatejede Allinde-lille Fredskov. Naturstyrelsen har foretaget en afvejning i forhold til beskyttelsespligten over for fortidsminder.

23. Plantning

23.1 Generelt

I et hørings svar anbefaler man at forsøge at udså frø af forskellige vedplanter, og benytte mere naturlige bidskjul såsom dødt ved for at undgå brugen af kulturhegn.

23.2 Lokalt

23.2.1 Myrdeskov

I et hørings svar vedrørende Myrdeskov nævnes det, at man gerne vil påtage sig at transportere artsrigt hø fra Allindelille Fredskov i en eventuel græsningsfold efter afskrab eller på meget kalkrig jord.

I et hørings svar fraråder man at plante buske i Myrdeskov da skoven allerede har en rig vegetation af buske.

Naturstyrelsens kommentarer:

Som udgangspunkt foretages der ikke plantning i urørt løvskov, men der kan i mindre omfang gennemføres plantninger af hjemmehørende arter til fordel for biodiversiteten. Det kan blandt andet være plantning af blomstrende træer og buske til fordel for bestøvere eller plantning til gavn for særligt sårbare eller truede arter. Ved plantning anvendes arter som er hjemmehørende, lokalt tilpasset og forekommende regionalt. Transport af hø med frø fra nærliggende værdifulde naturområder kan overvejes, men Naturstyrelsen har en retningslinje for, at sådanne "udsåninger" skal underkastes en grundig faglig vurdering.

24. Udpegning

24.1 Lokalt

24.1.1 Farumskovene

I et hørings svar har man en indsigelse mod, at arboretet, også kaldet Filétén, ikke vil blive plejet af Naturstyrelsen fremover. Man anbefaler, at Furesø Kommune og Allerød Kommune i fællesskab understøtter en bevaring af Filétén via en opfodring til Naturstyrelsen samt danne en tværkommunal forening der vha. fondsmidler og frivillige kræfter medvirker til oprydning, renoivering og til dels fremtidig pasning/plejning af området.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har holdt møde med Miljørådet i Furesø Kommune og aftalt, at rådet gerne må stifte en venne-forening, som kan pleje og formidle træerne i Filét'en. Naturstyrelsen har samtidig oplyst, at dersom nogle af de fremmede træer opfører sig invasivt uden for Arboretet, vil træerne blive bekæmpet – eventuelt også inde i arboretet.

24.1.2 Svinkløv plantage

I et hørings svar opfordrer man Naturstyrelsen til at sætte forvaltningsplanen for Svinkløv Plantage på pause, indtil der har været en dialog med de lokale friluftsjaktører, lokale borgere mv.

Naturstyrelsens kommentarer:

Lokalt har der igennem mange år været en god dialog med de forskellige brugergrupper, der benytter Svinkløv Plantage. Naturstyrelsen vil gerne fortsætte det samarbejde, og den lokale enhed NST Thy har derfor med baggrund i høringssvarene intensiveret kontakten med de berørte brugergrupper. Der er aftaler om opfølgning på samarbejdet, når forvaltningsplanens tiltag skal igangsættes.

25. Øvrigt

25.1 Transportministeriet

I et høringssvar undrer man sig over, at Naturstyrelsens indtegninger af plangrænser overskrider matrikelskel til naboer.

I et høringssvar gør man opmærksom på, at der med Infrastrukturplan 2035 er besluttet, at der skal ske udvidelser af statsvejen til Skagen, udvidelsen af Hillerød-motorvejen vest/syd for Furesø og Amagermotorvejen ved Kalvebod Fælled.

I et høringssvar spørger man om, forvaltningsplanerne kan have en negativ indvirkning på tinglyste rettigheder inden for vejbyggelinjen eller tinglyste vejadgange. Det antages at Naturstyrelsen har fokus på dette og vejdirektoratet deltager gerne i konkrete drøftelser herom.

I et høringssvar nævnes det, at ændringen af skovdrift til urørt skov ikke er et problem, så længe Naturstyrelsen overholder jernbanelovens bestemmelser samt servitutter, som naturstyrelsens arealer måtte være pålagt. Der tænkes særligt på §§ 24 og 25 samt servitut om el-drift.

Naturstyrelsens Kommentarer:

Naturstyrelsen tilkendegiver, at planlaget ikke alle steder stemmer overens med matrikelskel. Naturstyrelsen er ikke bemyndiget til at udpege urørt skov eller gennemføre tiltag uden for Naturstyrelsens egne arealer, og det vil derfor heller ikke blive gjort.

Udvidelse af veje kan forekomme flere steder, og udpegningen af urørt skov er ikke formelt en hindring. Naturstyrelsen indgår gerne i dialog så tidligt som muligt ifm. udvidelse af veje, hvor Naturstyrelsens arealer vil blive påvirket.

Der ændres ikke i tinglyste vejadgange, og de vil forsat blive opretholdt. Opstår der specifikke ønsker om ændring af disse, vil det blive håndteret i samarbejde med Vejdirektoratet og andre relevante myndigheder. Udpegningen af urørt skov vil ikke påvirke vejbyggelinjen. Urørt skov er en ændring i forvaltningspraksis, og der etableres ikke bebyggelse ifm. urørt skov.

Jernbanelovens §§24 og 25 overholdes, og risikotræer vil blive fjernet. Opstår der specifikke ønsker, der kan påvirke dette, vil det blive håndteret med de relevante myndigheder.

25.2 Energinet

I et hørings svar fra Energinet gør man Naturstyrelsen opmærksom på, at der inden for en given afstand fra luftledningsanlægget ikke kan etableres nogen former for anlæg uden meddelt dispensation.

I et hørings svar fra Energinet gør man Naturstyrelsen opmærksom på, at der er fastlagt en respektafstand, for at give betryggende sikkerhed ved arbejde i nærheden af elforsyningsanlæg eller ved uheld og ulykker.

I et hørings svar fra Energinet nævner man, at der skal indhentes en arbejdsinstruks, når der arbejdes i en højde over 3 m fra eksisterende terræn inden for en afstand af 15 m fra yderste fase af luftledningen. Ift. jordkabler skal der indhentes en arbejdsinstruktion, hvis der skal arbejdes nærmere end 10 m fra jordkablet.

I et hørings svar fra Energinet nævner man, at beplantning uden for servitutarealet, kan ske såfremt det sikres, at træer og buske ikke kan vælte og beskadige el-anlæg.

I et hørings svar fra Energinet anmoder man om, at blive høringspart, såfremt der skal træffes yderligere myndighedsafgørelse i den kommende godkendelsesproces.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksomme på de nævnte punkter, som Energinet har sendt, og styrelsen vil planlægge udlægning af urørt skov derefter.

Naturstyrelsens ændringer i forvaltningsplanerne

Ud over ændringer i forvaltningsplanerne på baggrund af indkomne hørings svar, har Naturstyrelsen valgt at ændre følgende:

Farumskovene

Der vil blive fjernet og solgt hjemmehørende træarter (bl.a. eg, bøg, ahorn og elm) på den nordlige skrænt ved Klevads Mose. Der er tale om et område på ca. 1,5 ha. Det vurderes, at det er nødvendigt at skove relativt kraftigt ved at fælde en stor del af de ovennævnte arter, da liggende dødt ved ikke vil understøtte omdannelse til et lysåbent overdrevsareal. Formålet er at give mulighed for udvikling af en botanisk værdifuld overdrevslokalitet, som bl.a. vil give gode betingelser for planten foldfrø, der kun findes i dette område i Danmark. Skrænten vil stadig fortsat være træbevokset, da større ege vil blive bevaret samt andre træarter med biologisk potentiale.

Jægersborg Hegn og Ravnholm

I Ravnholm er der en rødgranbevoksning fra 1980, som skal fjernes helt i stedet for delvist, da arealet skal overgå til overdrev.

Gentofteskovene

I Ermelunden flyttes et shelter til en anden placering sydvest for Ermelunden i stedet for det planlagte Nordvest for Ermelundssletten. Shelterplaceringen rykkes af hensyn til §25 beskyttet skov og fortidsminder.

Klinteskoven

I Klinteskoven bliver en enkelt grøft syd for Vestre Uglemose lukket. Dette gøres for at optimere de hydrologiske forhold i området, da hydrologitiltag er en vigtig del i forvaltning af urørt skov. Derudover vil grøftelukningen optimere vandressourcen for de græssende dyr.

Høringsnotat

Forslag til 22 forvaltningsplaner i urørt skov på Naturstyrelsens arealer

22 juni 2023

Naturstyrelsen
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.naturstyrelsen.dk